Autoriteit Diergeneesmiddelen

Het gebruik van antibiotica bij landbouwhuisdieren in 2025

Juni 2026

Leeswijzer

Voor u ligt de SDa-rapportage over het gebruik van antibiotica bij landbouwhuisdieren in 2025.

Als eerste treft u de begeleidende brief aan, opgesteld door het SDa-bestuur. Daarna volgt het rapport van het SDa-expertpanel. De bijlage behorend bij het SDa-rapport, met onder andere meer details over de gebruikscijfers per diersector en het voorschrijfspatroon van dierenartsen, is zoals gebruikelijk online te lezen.

Autoriteit Diergeneesmiddelen

Utrecht, juni 2026

Betreft: SDa-rapport ‘Het gebruik van antibiotica bij landbouwhuisdieren in 2025’

Geachte relatie,

De SDa, Autoriteit Diergeneesmiddelen, biedt u hierbij het rapport ‘Het gebruik van antibiotica bij landbouwhuisdieren in 2025’ aan. Het expertpanel van de SDa rapporteert hierin over het gebruik van antibiotica in 2025 binnen de Nederlandse eenden-, geiten-, kalkoen-, kalver-, kippen-, konijnen-, rundvee- en varkenssector. Met deze brief informeren wij u graag over de recente ontwikkelingen rondom het gebruik en de verkoop van antibiotica. Wij hechten eraan deze ontwikkelingen in samenhang te duiden.

Het totale gebruik en verkoop van antibiotica in de in Nederland gemonitorde diersectoren

Allereerst zien wij dat het gebruik van antibiotica in de gemonitorde sectoren en de landelijke verkoop van antibiotica verder zijn gedaald. De verkoop van antibiotica daalde ten opzichte van 2024 met 6,9%. Ten opzichte van het referentiejaar 2009 bedraagt de daling 77,2%. Met de lichte stijging van de verkoop in 2024 (4%) en de daling van het afgelopen jaar lijkt de verkoop van antibiotica zich te stabiliseren. Dit is een positief resultaat. Het geeft bovendien een duidelijk signaal af aan bedrijven en dierenartsen met nog een relatief hoog gebruik of voorschrijfpatroon om actief verdere stappen te zetten richting vermindering. Wij moedigen deze partijen nadrukkelijk aan om deze verantwoordelijkheid te nemen.

Het gebruik van de middelen die van kritisch belang zijn voor de volksgezondheid

Ten aanzien van de zogenaamde kritische middelen, en colistine in het bijzonder, constateren wij dat het gebruik van deze middelen structureel laag blijft. Dankzij de gerichte inzet van de varkenssector is het gebruik van colistine teruggebracht naar een niveau 62,2% lager dan dat van 2020. Dit is een mooi concreet resultaat en laat zien dat gezamenlijke inspanningen daadwerkelijk effect hebben. Ook bij leghennen lijkt

gezamenlijke inspanning tot resultaat te leiden. Het gebruik van colistine is na twee jaar van stijging, weer gedaald en zit nu op het laagste niveau sinds 2018. Als deze daling doorzet, kan het gebruik in deze sector onder de Europese benchmarkwaarde komen.

Het gebruik van antibiotica per diersector varieert

Tegelijkertijd is er ook een aantal waarnemingen die extra aandacht vragen. Zo is in de vleeskuikensector het totale antibioticumgebruik onverwacht met 24,7 % toegenomen. Deze stijging roept vragen op. Een constructief gesprek met de *pluimveesector* heeft de achterliggende oorzaken nog niet aan het licht gebracht. Nadere analyse is nodig. De sector heeft een werkgroep ingesteld die mogelijke oorzaken gaat achterhalen en de resultaten hiervan in de verwachting dat deze leiden tot handelingsperspectief voor de pluimveeveehouder en zijn of haar dierenarts.

De *kalversector* blijft eveneens om aandacht vragen. Het gebruik ligt hier al meerdere jaren op een relatief hoog niveau. Een herijking van de huidige aanpak, om het gebruik van antibiotica te reduceren, is nodig. Alleen met een nieuw en effectiever beleid zal de sector erin slagen het gebruik terug te dringen.

Voor zover nu bekend is het antibioticumgebruik in de *geitensector* ten opzichte van het vorige jaar licht gestegen, maar blijft het gebruik laag. De beschikbaarheid van gebruiksgegevens blijft echter een aandachtspunt. Bij de melk-leverende geitenbedrijven is niet duidelijk of de voorschrijfgegevens volledig zijn. Daarnaast bestaan er bij niet-melk-leverende bedrijven nog onzekerheden in de registratie van gegevens, onder andere door ontbrekende dieraantallen en een onduidelijke of niet-uniforme categorisering. De geplande audit moet helderheid geven over de gegevenskwaliteit, zodat een goed onderbouwde beoordeling van de situatie mogelijk wordt.

Positief is daarentegen de ontwikkeling in de *varkenssector*. Na een eerdere stijging is het gebruik daar weer gedaald tot het oude niveau. Dit resultaat laat zien dat gerichte inspanningen effect kunnen sorteren en verdient dan ook erkenning. Het antibioticumgebruik in de *rundveesector* is stabiel op een laag niveau. Hiermee laat de sector zien dat zij er al jaren in slaagt het gebruik consistent op een laag niveau te houden.

De voorschrijfpatronen van dierenartsen variëren per diersector

De gezamenlijke inzet van diersectoren en dierenartsen blijft de sleutel tot succes voor het realiseren van het verder terugdringen van structureel hoog gebruik. De *dierenartsen* actief in de geitensector wordt gevraagd te bewerkstelligen dat alle benodigde gegevens in de sectorale databanken terechtkomen. Met name dierenartsen die actief zijn in de pluimvee- en kalversector wordt gevraagd om samen met de veehouder plannen van aanpak op te stellen (en te implementeren) om het structureel hoog gebruik terug te dringen.

Wij vertrouwen erop u hiermee een helder beeld te hebben gegeven van de huidige stand van zaken en de stappen die nodig zijn om verdere vooruitgang te realiseren.

Namens het bestuur van de SDa, Autoriteit Diergeneesmiddelen,

Met vriendelijke groet,

Mr. H.M. Meijdam
Voorzitter

Dr. H.M.G. Schreurs
Directeur

Autoriteit Diergeneesmiddelen

RAPPORT

Het gebruik van antibiotica bij landbouwhuisdieren in 2025

Trends, benchmarken bedrijven en dierenartsen

SDa-expertpanel

Juni 2026

Inleiding

Voor u ligt het rapport ‘Het gebruik van antibiotica bij landbouwhuisdieren in 2025’ van de SDa, Autoriteit Diergeneesmiddelen. Met dit rapport maakt het SDa-expertpanel het antibioticumgebruik van de Nederlandse dierhouderijen transparant en inzichtelijk. In het rapport staan de belangrijkste conclusies over het antibioticumgebruik in de dierhouderij. De SDa geeft dierhouders en dierenartsen met dit rapport inzicht in respectievelijk het antibioticumgebruik op Nederlandse veehouderijbedrijven en het voorschrijfpatroon van dierenartsen, om daarmee het verantwoord gebruik van antibiotica te bevorderen. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de implementatie van de Europese diergeneesmiddelenverordening en de aankomende wijzigingen in de classificatie van antibiotica.

Structureel hoog gebruik op een bedrijf, een antibioticumgebruik boven de actiewaarde in twee achtereenvolgende jaren, vormt sinds enkele jaren een specifiek aandachtspunt. In dit rapport worden daarom ook trends in het aantal structureel hooggebruikers beschreven. Gedetailleerde informatie over de verschillende diersectoren en dierenartsen is online terug te vinden in bijlage 1.

Colofon

Leden van het SDa-expertpanel:
Mw. dr. I.M. van Geijlswijk, ziekenhuisapotheker-klinisch farmacoloog, Apotheek Faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht
Prof. dr. ir. D.J.J. Heederik, epidemioloog en voorzitter van het SDa-expertpanel, Institute for Risk Assessment Sciences, Faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht
Mw. dr. A.J. van Hout-van Dijk, dierenarts/senior onderzoeker, Royal GD Deventer
Prof. dr. L. Mughini-Gras, dierenarts/epidemioloog, Centrum Infectieziektenbestrijding RIVM, Bilthoven en Institute for Risk Assessment Sciences, Faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht

Onderzoeksmedewerkers:
Ir. P. Sanders, secretaris SDa-expertpanel, SDa
Mw. Ir. N. Schipper, onderzoeksmedewerker gegevensanalyse, SDa

Disclaimer

Dit rapport is opgesteld op basis van door derden aangeleverde gegevens. De SDa kan uitsluitend rapporteren op basis van de beschikbaar gestelde gegevens. De verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de aangeleverde gegevens berust bij de verstrekkers. De SDa aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele onjuistheden of onvolledigheden in dit rapport die het gevolg zijn van onjuiste of onvolledige aanlevering van gegevens.

Inhoud

Inleiding **3**

Samenvatting **7**

Begrippenlijst en definities **14**

Veterinair antibioticumgebruik op nationaal niveau **17**

Verkoop *17*

Gebruik *17*

Verkoop en gebruik vergeleken *17*

Kritische middelen gebruik *21*

Het antibioticumgebruik per diersector **23**

Grote voedselproducerende diersectoren *25*

Kalversector 25

Vleeskuikensector 31

Varkenssector 37

Geitensector 41

Rundveesector 43

Leghennensector 44

Kleine voedselproducerende diersectoren *46*

Konijnensector 46

Kalkoensector 48

Eendensector 51

Voorschrijfpatronen van dierenartsen **52**

Trends in voorschrijfpatronen *52*

Benchmarking dierenartsen *57*

Ontwikkelingen in de monitoring van het antibioticumgebruik **59**

Implicaties Europese verordening voor monitoring antibioticumgebruik *59*

Uitbreiding monitoring gebruik 59

Uitbreiding monitoring verkoop 59

Europese rapportage antibioticum gebruiks- en verkoopcijfers *60*

Nieuwe classificatie van antibiotica: NWVAB-classificatie *63*

Bijlage **65**

Geraadpleegde literatuur **66**

Samenvatting

Kernboodschappen

- Het totale gebruik en de landelijke verkoop van antibiotica zijn verder gedaald, het gebruik over een termijn van meerdere jaren daalt minder snel en lijkt te stabiliseren. Op sectorniveau is sprake van een gemengd beeld: in de meeste sectoren daalt het gebruik verder, in een enkele is sprake van een stijging of stabilisatie. Dit gemengde beeld vertaalt zich naar verschillen in het voorschrijfgedrag van dierenartsen in deze sectoren. Dit onderstreept het belang van blijvende inzet van veehouders en dierenartsen voor een verantwoord antibioticumgebruik.
- In de vleeskuikensector is het gebruik in 2025 met bijna 25% gestegen ten opzichte 2024.
- De kalversector blijft aandacht vragen; het gebruik ligt al meerdere jaren op een relatief hoog niveau.
- Het gebruik in de varkenssector is na een eerdere stijging gedaald naar het niveau van 2023; de meeste bedrijven hebben een aanvaardbaar gebruiksniveau.
- De kwaliteit van de gebruiksgegevens in de geitensector blijft een aandachtspunt; resultaten zijn onzeker.

Verkoop en gebruik gemonitorde diersectoren

De landelijke verkoop van antibiotica, uitgedrukt in kilogrammen actieve stof, is ten opzichte van 2024 met 6,8% afgenomen. Voorgaande twee jaren was de verkoop gestegen met 8,6%. Over een langere periode lijkt de verkoop te stabiliseren. Ten opzichte van referentiejaar 2009 bedraagt de daling 77,2%. Ook is het gebruik uitgedrukt in massa werkzame stof afgelopen jaar, in alle gemonitorde diersectoren samen, afgenomen.

Trends in gebruik per diersector

Op sectorniveau ontstaat een gemengd beeld van het antibioticumgebruik, uitgedrukt in dierdagdoseringen ($DDDA_{NAT}$). Dit beeld wordt op hoofdlijnen bevestigd wanneer gekeken wordt naar de dierdagdoseringen over de verschillende bedrijven in een sector ($DDDA_F$). In meerdere diersectoren is sprake van aanvaardbaar gebruik als het gebruik met de benchmarkwaarden wordt vergeleken. Een aantal diersectoren heeft nog voorlopige benchmarkwaarden, wat aangeeft dat het niveau van aanvaardbaar gebruik nog niet kan worden vastgesteld. Bij enkele diercategorieën is sprake van regelmatig structureel hoog gebruik, zonder duidelijke verbetering over afgelopen jaren.

Grote diersectoren

Het antibioticumgebruik in de **kalversector** is sinds 2020 stabiel op een relatief hoog niveau ($DDDA_{NAT}$ van 15,8). In geen van de diercategorieën is sprake van een duidelijke daling van het gebruik. Bij relatief veel bedrijven in deze sector is sprake van structureel hoog gebruik, met uitzondering van blankvleesbedrijven. Echter, voor deze bedrijven is nog geen benchmarkwaarde vastgesteld die uitgaat van aanvaardbaar gebruik. De sector bevindt zich in de afrondende fase van de invoering van een nieuwe rekensystematiek, waarmee het gebruik ook per koppel inzichtelijk wordt gemaakt. Verwacht wordt dat dit zal resulteren in meer bewustwording bij veehouder en dierenarts en op termijn zal bijdragen aan een daling van het gebruik. De grote verschillen tussen bedrijven wijzen op ruimte voor verdere reductie. Ook aanpassingen in de kalverketen bieden mogelijkheden om het gebruik verder terug te dringen.

Het gebruik in de **vleeskuikensector** is met 24,7% gestegen van 5,2 $DDDA_{NAT}$ in 2024 naar 6,5 $DDDA_{NAT}$ in 2025. Naar verklaringen voor deze stijging wordt nog gezocht. Er zijn aanwijzingen dat de kwaliteit van aangeleverde kuikens is afgenomen, wat kan leiden tot een hoger antibioticumgebruik in de eerste levensweek. Verder onderzoek naar mogelijke oorzaken, gevolgd door gerichte maatregelen, is nodig om het gebruik weer te laten dalen.
Binnen de vleeskuikensector is er een groot verschil in gebruik tussen regulier en trager groeiende rassen. De stijging in het totale gebruik in de vleeskuikensector kan voornamelijk worden toegeschreven aan een stijging in gebruik bij reguliere rassen. Ook bij trager groeiende rassen is het gebruik gestegen, maar blijft het gebruik laag. Bij trager groeiende rassen gebruiken de meeste bedrijven geen antibiotica, terwijl bij reguliere rassen het mediane gebruik op bedrijfsniveau steeg met 50,7% tot 9,5 $DDDA_F$. Meer dan de helft van de bedrijven met reguliere rassen heeft een gebruik boven de SDa-actiewaarde en bijna een derde is structureel hooggebruiker. De vleeskuikensector is met

het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) overeengekomen om gefaseerd naar de SDa-benchmarkwaarde toe te werken door middel van overgangswaarden. Op basis van de door de sector gehanteerde overgangsactiewaarde van 20 $DDDA_F$ bevindt 27% van de bedrijven zich in het actiegebied en is 7% structureel hooggebruiker.
Bij de voorschakels van vleeskuikens (opfok (groot)ouderdierenbedrijven en vermeerdering (groot)ouderdierbedrijven) is het gebruik over het algemeen laag, al zijn er enkele bedrijven met een hoog gebruik.

Het antibioticumgebruik in de **varkenssector** is, na een stijging vorig jaar, gedaald tot een niveau vergelijkbaar met 2023 (6,0 $DDDA_{NAT}$). Bij zeugen/zuigende biggen bedrijven is het gebruik laag en verder gedaald tot 2,8 $DDDA_F$ gemiddeld per bedrijf. Het gemiddelde gebruik bij vleesvarken bedrijven is laag (2,3 $DDDA_F$) en stabiel. In beide categorieën bevindt ongeveer 90% van de bedrijven zich in het streefgebied.
Afgelopen jaar zijn het gemiddelde en mediane gebruik bij speenbiggen gedaald naar het laagste niveau tot nu toe; 14,5 en 6,0 $DDDA_F$ respectievelijk. Het percentage bedrijven met een gebruik in het actiegebied is licht gedaald van 15% naar 14%. Het percentage structureel hooggebruikers is afgenomen tot 6%. Er blijven wel relatief veel bedrijven met een extreem hoog gebruik boven 50 $DDDA_F$.

Vorig jaar is door problemen met de gegevenskwaliteit niet gerapporteerd over het antibioticumgebruik in de **geitensector**. Inmiddels zijn verbeteringen doorgevoerd en zijn nieuwe gegevens aangeleverd. De gebruiksgegevens over 2025 worden gepresenteerd onder voorbehoud van een audit, waarin de doorgevoerde procesverbeteringen door een onafhankelijke externe organisatie zullen worden geëvalueerd. Het SDa-expertpanel verwacht dat de geitensector, in samenwerking met dierenartsen, verdere stappen zet om de gegevenskwaliteit te verbeteren, aangezien een deel van de eerder geconstateerde problemen met de gegevenskwaliteit nog steeds bestaat. Op basis van de ontvangen gegevens is het antibioticumgebruik in de geitensector laag, veel bedrijven gebruiken geen antibiotica.

Het gebruik in **de melkvee- en overige rundveesectoren** is vergelijkbaar met 2024 en laag (respectievelijk 3,0 en 0,3 $DDDA_{NAT}$). Voor alle diercategorieën is het percentage bedrijven in het streefgebied meer dan 90%.

In de **leghennensector** is het gebruik laag. Op het merendeel van de leghennenbedrijven wordt geen antibiotica gebruikt. Ook bij de opfok van leghennen is het antibioticumgebruik stabiel en laag.
Bij de opfok van (groot)ouderdieren in de leghennensector gebruiken de meeste bedrijven (63%) geen antibiotica, maar zijn er enkele bedrijven met incidenteel een gebruik boven 20 $DDDA_F$.

Kleine diersectoren
De **kalkoensector** laat een daling in gebruik zien tot 5,0 $DDDA_{NAT}$. Gezien het beperkte aantal bedrijven en verschillen in dieraantallen tussen sector en het CBS dienen deze uitkomsten echter met voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd. Van de 29 kalkoenbedrijven bevinden zeven bedrijven zich in het actiegebied en zijn vier bedrijven structureel hooggebruiker. De kalkoensector is met het ministerie van LVVN overgangsbenchmarkwaarden overeengekomen om gefaseerd naar de SDa-benchmarkwaarde van 10 toe te werken. Op basis van deze overgangsactiewaarde zijn er twee structureel hooggebruikers.
In de **vleeskonijnensector** is het gebruik stabiel, maar blijft relatief hoog (22,1 $DDDA_{NAT}$). Zeven van de 27 bedrijven hadden een gebruik boven de benchmarkwaarde. Hiervan hadden vijf bedrijven in 2024 ook een gebruik boven de SDa-actiewaarde en werden daarmee aangemerkt als structureel hooggebruiker.
De **eendensector** laat een zeer laag gebruiksniveau zien; de meeste bedrijven gebruiken geen antibiotica.

Gebruik van kritische middelen
Het gebruik van fluorochinolonen en 3de en 4de generatie cefalosporines is stabiel en zeer laag. Cefalosporines worden binnen de gemonitorde diersoorten uitsluitend, maar zeer beperkt, toegepast bij melkvee.
Het gebruik van colistine is verder gedaald met 6,0% ten opzichte van 2024. Bij varkens is het colistinegebruik met 9,0% afgenomen en ligt het gebruik ruim onder het niveau van 2020 (-62,2%), waarbij inzet vooral plaatsvindt bij speenbiggen. Bij leghennen is het gebruik, na eerdere stijgingen, met 22,1% gedaald. Desondanks lag het gebruik in 2025 nog boven de Europese benchmarkwaarde. De sector wordt daarom gevraagd actie te ondernemen om het gebruik te verlagen en onder de Europese benchmarkwaarde te brengen.
Het gebruik van overige chinolonen is toegenomen, met name bij vleeskuikens (+30,7%) en in de kalversector (+9,1%). In andere sectoren blijft het gebruik zeer beperkt.

Voorschijfpatronen van dierenartsen

De SDa hanteert per 2025 de $DDDA_{VET}$ als indicator voor de benchmarking en monitoring van voorschrijfpatronen van dierenartsen, waarbij alle bedrijven, inclusief structureel hooggebruikers, worden meegenomen.

Bij meerdere diercategorieën (melkvee, overig rundvee, trager groeiende vleeskuikens, zeugen/zuigende biggen en vleesvarkens) is het voorschrijfniveau laag en zijn de verschillen tussen dierenartsen beperkt.
Bij speenbiggen is het voorschrijfniveau vergelijkbaar met vorig jaar (mediaan 9,5 $DDDA_{VET}$), maar de verschillen tussen dierenartsen zijn toegenomen: de voorschrijfniveaus van de hoogste 5% zijn gestegen van ca. 57 naar 68 $DDDA_{VET}$. Dit duidt op grotere verschillen tussen dierenartsen en daarmee op ruimte voor verdere reductie. 19% van de dierenartsen van speenbiggen bevindt zich in het actiegebied.

Dierenartsen in de kalversector laten geen dalende trend zien. Meer dan 40% van de dierenartsen bevindt zich in het actiegebied van de rosévlees diercategorieën. Bij blankvlees bevindt 10% van die dierenartsen zich in het actiegebied. Voor alle diercategorieën in de kalversector geldt dat de verschillen in voorschrijfpatroon tussen dierenartsen groot zijn.

Parallel aan de stijging op bedrijven is bij reguliere vleeskuikens het voorschrijfniveau van dierenartsen gestegen, van 7,0 naar 10,2 $DDDA_{VET}$ (mediaan), terwijl bij trager groeiende rassen het niveau laag blijft (mediaan 0,7 $DDDA_{VET}$). Daarbij heeft 56% van de dierenartsen van reguliere vleeskuikens een voorschrijfniveau in het actiegebied. Op basis van de overgangsbenchmarkwaarden die de vleeskuikensector heeft afgesproken met het ministerie van LVVN, bevindt 6% van de dierenartsen zich in het actiegebied en 32% in het signaleringsgebied.

Het merendeel van de dierenartsen in de rundvee- en varkenssector (met uitsluiting van de speenbiggen) heeft een aanvaardbaar voorschrijfniveau, op basis van een vergelijking met de hier geldende benchmarkwaarden.

Ontwikkelingen in de monitoring van het antibioticumgebruik

Uitbreiding antibioticummonitoring

Met de inwerkingtreding van de Europese diergeneesmiddelenverordening (EU 2019/6) in 2022 zijn lidstaten verplicht het gebruik per diersoort en de verkoop van antibiotica bij dieren te monitoren en te rapporteren aan de European Medicines Agency (EMA). De implementatie vindt gefaseerd plaats. Dat betekent dat vanaf 2027 de Europese rapportageplicht wordt uitgebreid naar de volgende voedselproducerende dieren: schapen, geiten, eenden, leghennen, kweekvis en paarden. Bij geiten, eenden en leghennen wordt in Nederland al geregistreerd. Voor schapen en paarden wordt door het ministerie van LVVN in samenspraak met de SDa en betreffende sectoren gewerkt aan de inrichting van monitoring.
Vanaf 2030 wordt de rapportageplicht verder uitgebreid naar gezelschapsdieren (hond en kat) en pelsdieren (over de verzamelde gebruiksgegevens in 2029).

Het expertpanel pleit voor registratie van voorschrijfgegevens in de nieuwe diersoorten vergelijkbaar met de systematiek die reeds wordt toegepast in de gemonitorde diersectoren (datum, diersoort, voorschrijver, EAN-nummer en aantal verpakkingen). In dit rapport worden beknopte aanbevelingen gedaan voor de monitoringssystematiek en benchmarking voor de nieuwe diersectoren.

Europese monitoring antibioticumgebruik

Voor de tweede maal heeft de EMA gerapporteerd over zowel de verkoop als het gebruik van antibiotica in Europa. Op basis van verkoopcijfers ligt Nederland met 24,5 mg/kg biomassa onder het Europese gemiddelde van 44,8 mg/kg biomassa. Waar voorheen alleen verkoopcijfers beschikbaar waren, bevat de ESUAvet-rapportage over 2024 nu voor het eerst ook gebruiksgegevens per diersector. Echter, de gegevensverzameling is in veel landen nog in opbouw en onvolledig. Dit belemmert vooralsnog een evaluatie van de gepresenteerde gebruiksgegevens. Nederland behoort tot de landen met een goed ontwikkelde monitoringssystematiek en een hoge dekkingsgraad van gebruiksgegevens.

Nieuwe classificatie van antibiotica (NWVAB-classificatie)

De NWVAB-classificatie vervangt in 2026 de eerdere WVAB-richtlijn en wordt momenteel uitgewerkt in standaarden voor de verschillende diersectoren. Deze nieuwe indeling sluit grotendeels aan bij de Europese AMEG-classificatie, waarin antimicrobiële middelen op basis van belang voor dier- en humane gezondheid en resistentierisico's in vier categorieën worden ingedeeld:

- A ("afzien", geen geneesmiddelen toegelaten voor veterinair gebruik)
- B ("beperken", voorheen derde keuze)
- C ("conditioneel", voorheen tweede keuze)
- D ("doelmatig", voorheen eerste keuze)

Belangrijke verandering ten opzichte van WVAB-richtlijn is dat bepaalde antimicrobiële groepen hoger geclassificeerd worden en de voorwaarden voor gebruik restrictiever zijn. Chinolonen en polymyxines (colistine) verschuiven van tweede keuze middel naar categorie B. Ook kortwerkende macroliden en lincosamiden worden strenger geclassificeerd, van eerste keuze naar categorie C. Deze herindeling zal leiden tot verschuivingen in de categorieën van antibioticumgebruik. Het gebruik zal in de rapportage over 2026 volgens beide indelingen worden gepresenteerd.

Begrippenlijst en definities

AMEG	Expertgroep van de European Medicines Agency (EMA) die antibiotica categoriseert op basis van het risico voor de volksgezondheid door antimicrobiële resistentie en het belang voor de diergeneeskunde.
Behandelbare kilogrammen	Het aantal kilogrammen van een bepaalde diersoort die per verpakkingseenheid antibiotica kan worden behandeld.
Benchmarkwaarde	Voor bedrijven: De waarde waarmee het antibioticumgebruik in dierdagdoseringen op een bedrijf wordt vergeleken. Deze waarden worden door de SDa vastgesteld per diersoort en diercategorie. De SDa onderscheidt aanvaardbare en voorlopige benchmarkwaarden. Voor dierenartsen: De waarde waarmee de hoeveelheid voorgeschreven antibiotica wordt vergeleken. Hiervoor worden per diersoort en diercategorie dezelfde waarden gehanteerd als voor bedrijven.
Aanvaardbare benchmarkwaarde	Dit zijn benchmarkwaarden die aanvaardbaar gebruik reflecteren. Sectoren met benchmarkwaarden voor aanvaardbaar gebruik laten gebruikspatronen zien die gekenmerkt worden door (zeer) laag gebruik, geringe spreiding in gebruik tussen bedrijven en geringe spreiding over de tijd. Er geldt alleen een actiewaarde, bedrijven met een gebruik boven deze waarde dienen actie te ondernemen om het antibioticumgebruik op hun bedrijf te verlagen.
Voorlopige benchmarkwaarde	Deze benchmarkwaarden reflecteren nog geen aanvaardbaar gebruik en zullen in de komende jaren nog regelmatig aan aanpassingen onderhevig zijn. Sectoren met een voorlopige benchmarkwaarde worden gekenmerkt door een relatief hoog gemiddeld gebruik, brede verdelingen en veel variatie over de tijd. Er geldt alleen een actiewaarde, bedrijven met een gebruik boven deze waarde dienen actie te ondernemen om het antibioticumgebruik op hun bedrijf te verlagen.
Biomassa	De door de European Medicines Agency (EMA) in de ESUAvet-rapportages gehanteerde maat voor de totale diermassa die risico loopt op behandeling met antimicrobiële middelen. De biomassa wordt berekend op basis van het aantal geslachte dieren in een jaar (gecorrigeerd voor import en export) en indien slacht niet van toepassing is (bijvoorbeeld melkvee) op het aantal aanwezige dieren in een diersector. De biomassa wordt gebruikt als noemer voor indicatoren van antimicrobieel gebruik, zoals milligram werkzame stof per kilogram biomassa (mg/kg biomassa).Ten

	opzichte van de eerder gehanteerde PCU zijn de standaardgewichten aangepast.
$DDDA_F$	'Defined Daily Dose Animal Farm', de indicator voor het gebruik van antibiotica op een bedrijf. De $DDDA_F$ wordt berekend als de som van de behandelbare kilogrammen op een bedrijf (gebaseerd op de geleverde antibiotica) aanwezig over een jaar, gedeeld door het gemiddeld aantal kilogrammen dier op een bedrijf aanwezig. De dimensie van deze indicator is DDDA/dierjaar. In de eerste SDa-rapportages werd de notatie DDD/J gebruikt.
$DDDA_{NAT}$	'Defined Daily Dose Animal National', de indicator voor het nationale gebruik van antibiotica per diersector. De $DDDA_{NAT}$ wordt berekend als de som van de behandelbare kilogrammen in een diersector over een jaar, gedeeld door het gemiddeld aantal kilogrammen dier in een diersector aanwezig. De dimensie van deze indicator is DDDA/dierjaar.
$DDDA_{VET}$	'Defined Daily Dose Animal Veterinarian', de indicator voor het voorschrijfpatroon van antibiotica door een dierenarts in een specifieke diercategorie per jaar. Wordt berekend als de som van de behandelbare kilogrammen die zijn voorgeschreven gedurende een jaar door een specifieke dierenarts op alle bedrijven waarmee deze persoon een één-op-één relatie heeft, gedeeld door het gemiddeld aantal kilogrammen dier dat op alle bedrijven aanwezig is waarmee de dierenarts een één-op-één relatie heeft. In tegenstelling tot de VBI worden in deze berekening de structureel hooggebruikers wel meegenomen. Dat maakt deze indicator meer geschikt om naar trends in het totale voorschrijfpatroon van dierenartsen te kijken.
DG-standaard	De Diergeneesmiddelenstandaard (DG-standaard) is een online diergeneesmiddelen-database onder beheer van de SDa waarin gegevens staan van alle in Nederland geregistreerde antimicrobiële diergeneesmiddelen voor zowel voedselproducerende- als gezelschapsdieren en de daaruit afgeleide aantal behandelbare kilogrammen doeldier*dagen. Het SDa-expertpanel gebruikt deze DG-standaard voor de analyse van het antibioticumgebruik in de voedselproducerende diersectoren uitgedrukt in dierdagdoseringen per dierjaar ($DDDA_F$ en $DDDA_{NAT}$) en de analyse van voorschrijfpatronen ($DDDA_{VET}$).
EUROSTAT	Het statistisch bureau van de Europese Unie.
Massabalans	Vergelijking van verkochte hoeveelheid kilogram (kg) actieve stof en gerapporteerd gebruik op basis van afleverregels in kg actieve stof.

NWVAB	Nederlandse Werkgroep Veterinair Antibiotica Beleid, deze werkgroep stelt classificaties op voor antibiotica bij dieren, gebaseerd op de EMA/AMEG-systematiek en aangepast aan de Nederlandse situatie. De classificatie vormt de basis voor veterinaire standaarden in Nederland.
Overgangsbench-markwaarden	Benchmarkwaarden die door diersectoren met het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) zijn overeengekomen om gefaseerd naar de door de SDa vastgestelde benchmarkwaarden toe te werken.
PCU	'Population Correction Unit', een door de European Medicines Agency gehanteerde maat voor diermassa. De PCU wordt berekend op basis van het aantal geslachte dieren in een jaar (gecorrigeerd voor import en export) en indien slacht niet van toepassing is (bijvoorbeeld melkvee) op het aantal aanwezige dieren in een diersector; deze eenheid wordt alleen nog gebruikt in de Farm-to-Fork rapportage om het doel van 50% reductie in de verkochte massa in 2020 ten opzichte van 2018 te kunnen volgen.
Pluimvee	Als er gesproken wordt over pluimvee worden hiermee alle gemonitorde pluimveesectoren bedoeld (vleeskuikens, kalkoenen, eenden, (voorschakels) leghennen en voorschakels vleeskuikens) tenzij expliciet gespecificeerd.
Rundvee	Met rundvee wordt de melkveesector en overige rundveesectoren bedoeld (zoogkoeien, opfok en vleesstieren). Vleeskalveren worden hiermee niet bedoeld, tenzij specifiek vermeld.
Vleeskonijnen	Als er gesproken wordt over vleeskonijnen, worden hiermee alle konijnen gehouden voor voedselproductie bedoeld (voedsters met lampreien, gespeende vleeskonijnen en opfokvoedsters).
Structureel hooggebruiker	Bedrijven die in twee achtereenvolgende jaren met het antibioticumgebruik boven de actiewaarde uitkomen. Deze definitie wordt door de SDa onder andere gebruikt voor de berekening van de VBI voor dierenartsen.
VBI (2021 t/m 2024)	Veterinaire Benchmarkindicator: de VBI beschrijft het voorschrijfpatroon van antibiotica door een dierenarts in een specifieke diercategorie in een sector. De VBI is de som van de behandelbare kilogrammen die gedurende een jaar zijn voorgeschreven op alle bedrijven waarmee de dierenarts een één op-één relatie heeft, gedeeld door het gemiddeld aantal kilogrammen dier op al deze bedrijven. Structureel hooggebruikers worden niet meegenomen in deze berekening.

Veterinair antibioticumgebruik op nationaal niveau

Verkoop

De verkoop van antibiotica, uitgedrukt in kilogrammen actieve stof, is ten opzichte van 2024 afgenomen met 6,8%. Afgelopen twee jaar is de verkoop gestegen; met achtereenvolgens 4,5% en 4,0%. Over een langere termijn bekeken, lijkt de verkoop te stabiliseren. De daling in verkoop ten opzichte van referentiejaar 2009 is 77,2% (figuur 1).

Gebruik

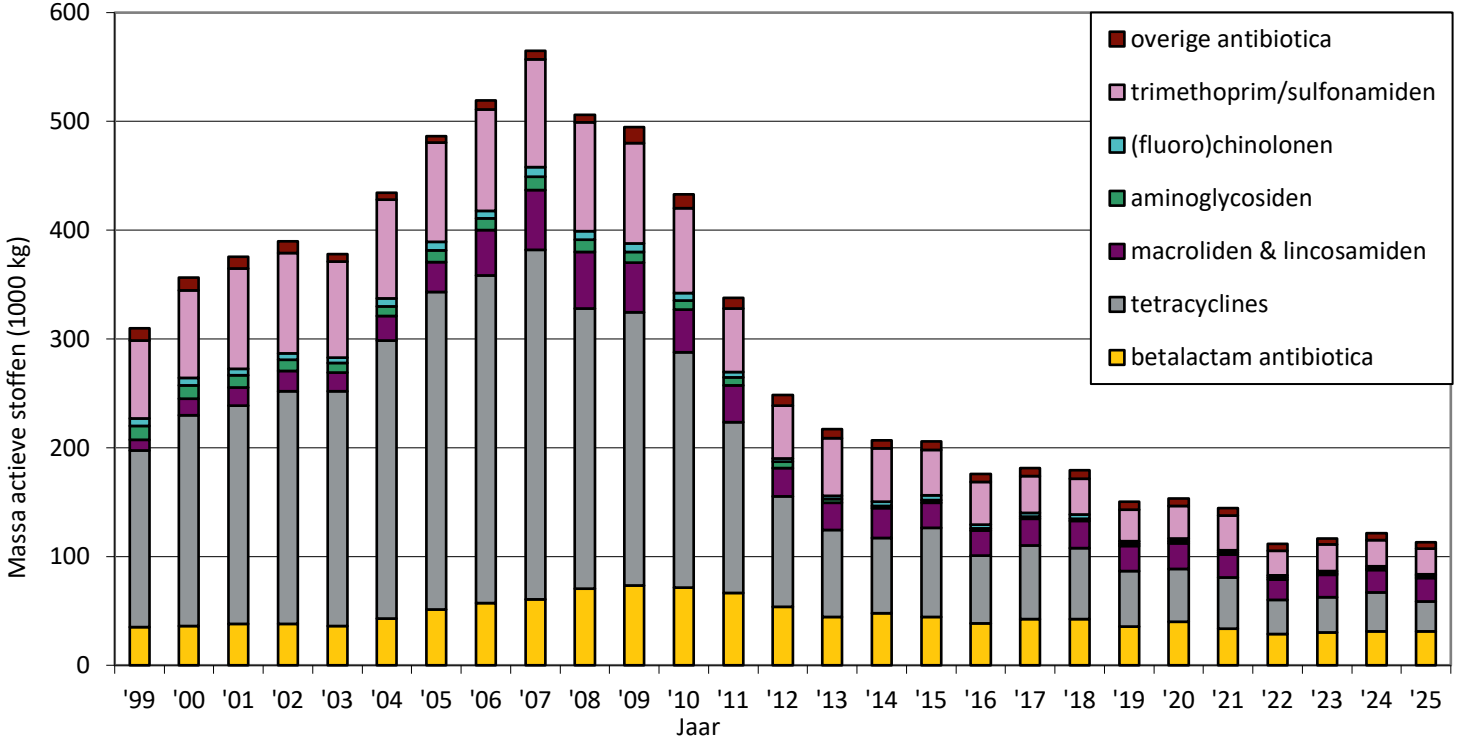
De gebruikte massa actieve stof in de gemonitorde diersectoren is afgelopen jaar met 7,7% afgenomen. Het diergewicht nam met 1,9% af in 2025, dit verklaart voor een klein deel de daling in gebruik en verkoop. De bijdrage van de verschillende diersectoren aan het totale gebruik is weergegeven in figuur 2.
Het gebruik, uitgedrukt in massa, geeft beperkte informatie over de blootstelling van dieren in de verschillende dierhouderijen aan antibiotica, omdat hierbij geen rekening wordt gehouden met diermassa en doseringsverschillen tussen werkzame stoffen en eigenschappen van de werkzame stoffen. Het gebruik in dierdagdoseringen ($DDDA_{NAT}$) is een nauwkeurigere indicator voor de gemiddelde blootstelling aan antibiotica per diersector (figuur 4).

Verkoop en gebruik vergeleken

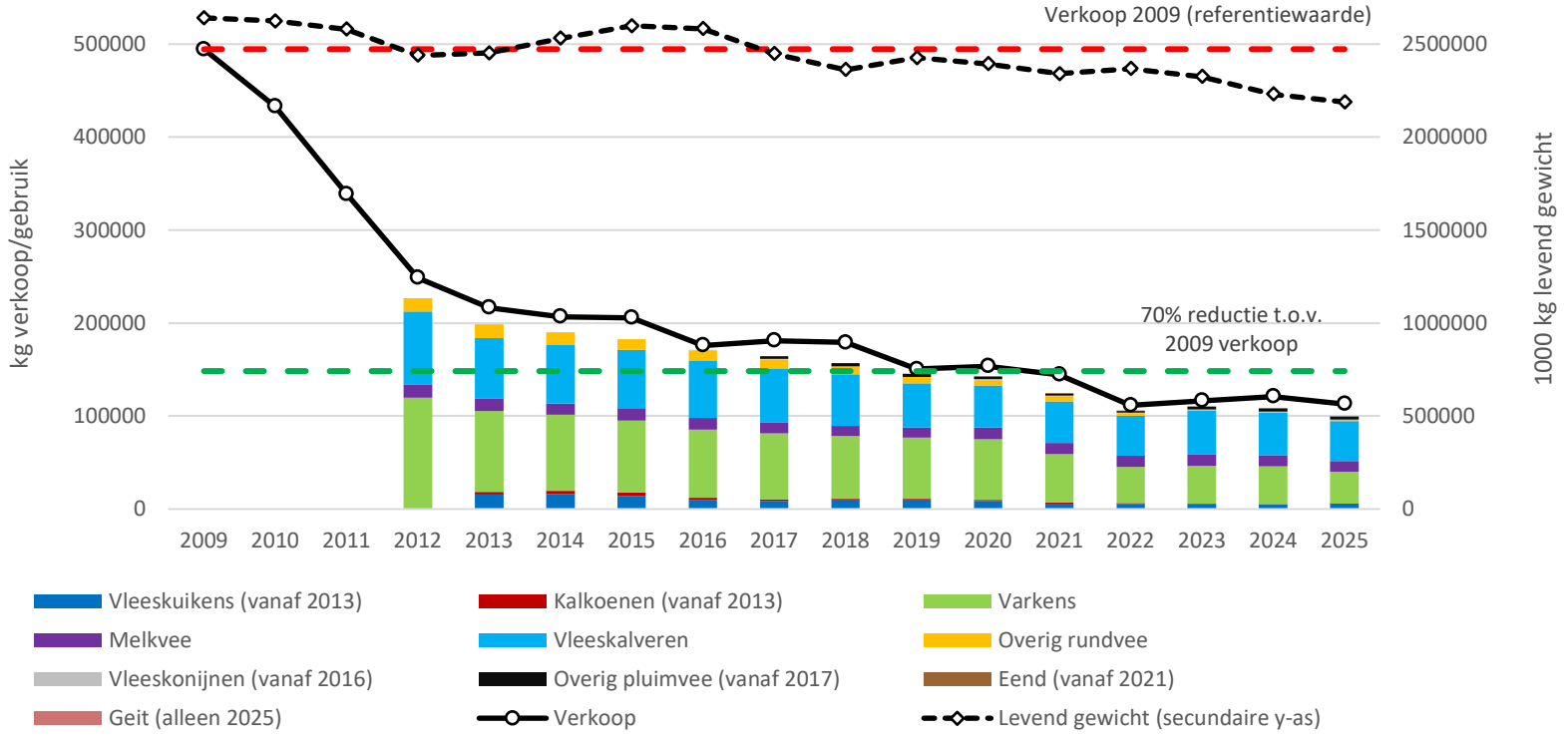
De totale verkochte massa is 112.876 kg. De totale hoeveelheid voorgeschreven antibiotica in de gemonitorde diersectoren is 99.803 kg en betreft 88% van de verkochte antibiotica. De niet direct herleidbare verkochte massa is met ruim 13.000 kg vergelijkbaar met vorig jaar. Een deel hiervan kan worden verklaard door de nog niet gemonitorde diersectoren, zoals schapen, paarden en gezelschapsdieren.
Uit de verkochte totale massa diergeneesmiddelen zijn de middelen die uitsluitend zijn toegelaten voor niet-voedselproducerende dieren en paarden te herkennen. De verkochte massa daarvan in 2025 was 4.365 kg (3,9% van de totale verkochte massa). Deze hoeveelheid fluctueert sinds 2018 tussen 4.000 en 4.900 kg.
Voorraadvorming op niveau van groothandel en dierenarts kan ook bijdragen aan verschillen tussen verkoop en gebruik van antibiotica. De verkochte massa in een jaar wordt mede bepaald door de verwachte prijsontwikkeling in het volgende jaar, met als mogelijk gevolg voorraadvorming en tijdelijke variatie in de verkoopcijfers. De verwachting is dat komende jaren het verschil tussen gebruikte en verkochte totale massa gemiddeld kleiner zal worden, door inclusie van meer diersoorten in de monitoring van gebruik.

Geïmporteerde antimicrobiële diergeneesmiddelen, die bij een tekort van Nederlandse diergeneesmiddelen via de cascade toepassing mogen worden ingezet, blijven een uitdaging. Deze middelen moeten worden geregistreerd bij rapportage van het gebruik. In 2025 ging het om 808 kg gebruik van buitenlandse middelen; 0,8% van het totale gebruik. Het kan ook voorkomen dat andere EU-lidstaten Nederlandse diergeneesmiddelen importeren, waarvan de verkoop primair via een Nederlands kanaal is verlopen. In het Europese monitoringssysteem van de EMA -het Antimicrobials Sales and Use systeem- zullen deze cijfers naar verwachting in de nabije toekomst beter inzichtelijk worden.

Figuur 1. Verloop van de verkoopcijfers van antibiotica, uitgedrukt in aantal kilogrammen actieve stoffen (x 1.000) van 1999 tot en met 2025 (bron FIDIN) naar hoofdcategorie

Figuur 2. Lange termijn ontwikkeling van de verkochte en gebruikte massa actieve stof. De gebruikte massa actieve stof is uitgesplitst naar de gemonitorde diersectoren. Daarnaast is het levend diergewicht* van de in 2025 gemonitorde diersectoren weergegeven over deze periode

**de som van het aantal dieren in de gemonitorde diersectoren vermenigvuldigd met het gehanteerde standaardgewicht*

Kritische middelen gebruik

Fluorochinolonen en 3e en 4e generatie cefalosporines

Het gebruik van fluorochinolonen en 3e en 4e generatie cefalosporines is stabiel en laag. 3e en 4e generatie cefalosporines zijn in de gemonitorde diersectoren alleen bij melkvee zeer beperkt ingezet (0,0003 $DDDA_{NAT}$). Fluorochinolonen worden weinig of helemaal niet gebruikt in de gemonitorde diersectoren, met een maximale $DDDA_{NAT}$ van 0,16 bij kalkoenen. De streefwaarde voor het gebruik van deze derde keuze middelen is 0.

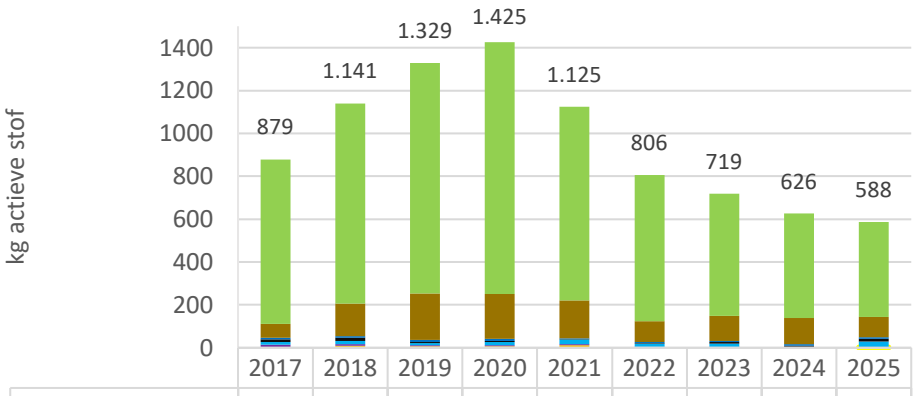
Colistine

Het gebruik van colistine (in kilogram actieve stof) is opnieuw gedaald, met 6,0% ten opzichte van 2024 (figuur 3). Colistine wordt niet of nauwelijks gebruikt bij vleeskuikens, kalkoenen, melkvee, vleeskalveren, overig rundvee, geiten en vleeskonijnen.
Het gebruik van colistine bij varkens is opnieuw afgenomen, met 9,0% ten opzichte van 2024. Ten opzichte van 2020, het jaar met het hoogste gerapporteerde gebruik, is het colistinegebruik met 62,2% gedaald. Binnen de varkenssector wordt colistine voornamelijk bij speenbiggen ingezet, gemiddeld 0,7 $DDDA_F$ op een bedrijf. Op 18,0% van de speenbiggenbedrijven wordt colistine gebruikt, op deze bedrijven gaat het om 4,1 $DDDA_F$ gemiddeld (tabel B61 in de bijlage).
Na twee jaren van stijging is het colistinegebruik bij leghennen in het afgelopen jaar met 22,1% gedaald (figuur 3). Leghennen is de enige diercategorie waarvoor het gebruik hoger is dan de EMA-benchmarkwaarde van 1 mg/PCU, namelijk 1,5 mg/PCU (zie “Begrippenlijst en definities” voor meer informatie over deze eenheid). Het verbeterplan van de sector lijkt zijn vruchten af te werpen, maar verdere verlaging van het colistinegebruik blijft wenselijk.

Chinolonen

Naast bovengenoemde middelen zijn ook overige chinolonen opgenomen binnen de “AMEG B-categorie” met kritische antibiotica (EMA, 2020). Het gebruik van flumequine, een chinolon, activeert resistentiemechanismen die vergelijkbaar zijn met die tegen enrofloxacine (behoort tot de fluorochinolonen) (Swinkels et al., 2025). Chinolonen worden regelmatig ingezet bij vleeskuikens en vleeskalveren (tabel B1 in de bijlage). Bij vleeskuikens is het gebruik van chinolonen toegenomen met 30,7% tot 1,08 $DDDA_{NAT.}$ In de kalversector is het gebruik 9,1% toegenomen tot 0,36 $DDDA_{NAT}$. Bij de andere diersoorten worden chinolonen niet of beperkt gebruikt.

Figuur 3. Het colistinegebruik in 2017-2025 uitgedrukt in kilogram actieve stof in de verschillende diersectoren

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Varkens	767	935	1.075	1.175	905	683	570	487	443
Leghennen	66	152	218	209	177	97	117	122	95
Vleeskuikens	5	7	8	9	3	5	5	7	8
Overig pluimvee*	13	13	7	7	2	3	8	5	14
Vleeskalveren	13	15	11	13	23	14	15	3	25
Melkvee	12	8	4	5	5	4	3	2	3
Overig rundvee	2	8	4	8	11	1	0	0	0
Vleeskonijnen	0	1	3	0	0	0	0	0	0
Kalkoenen	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Eend					0	0	0	0	0
Totaal	879	1.141	1.329	1.425	1.125	806	719	626	588

* met overig pluimvee worden hier de voorschakels van de vleeskuikens én de voorschakels van de leghennen bedoeld.

Het antibioticumgebruik per diersector

In dit hoofdstuk wordt het antibioticumgebruik per diersector beschreven, waarbij zowel ontwikkelingen in het gebruik als resultaten van de benchmarking op bedrijfsniveau worden toegelicht. Er wordt bij de weergave van het antibioticumgebruik per diersector onderscheid gemaakt in grote diersectoren (met minimaal 250 bedrijven) en kleine diersectoren.

Figuur 4 toont het gebruik in $DDDA_{NAT}$ op diersector niveau. De $DDDA_{NAT}$ geeft het aantal dagen per dierjaar weer dat een gemiddeld dier in de betreffende diersector werd behandeld.

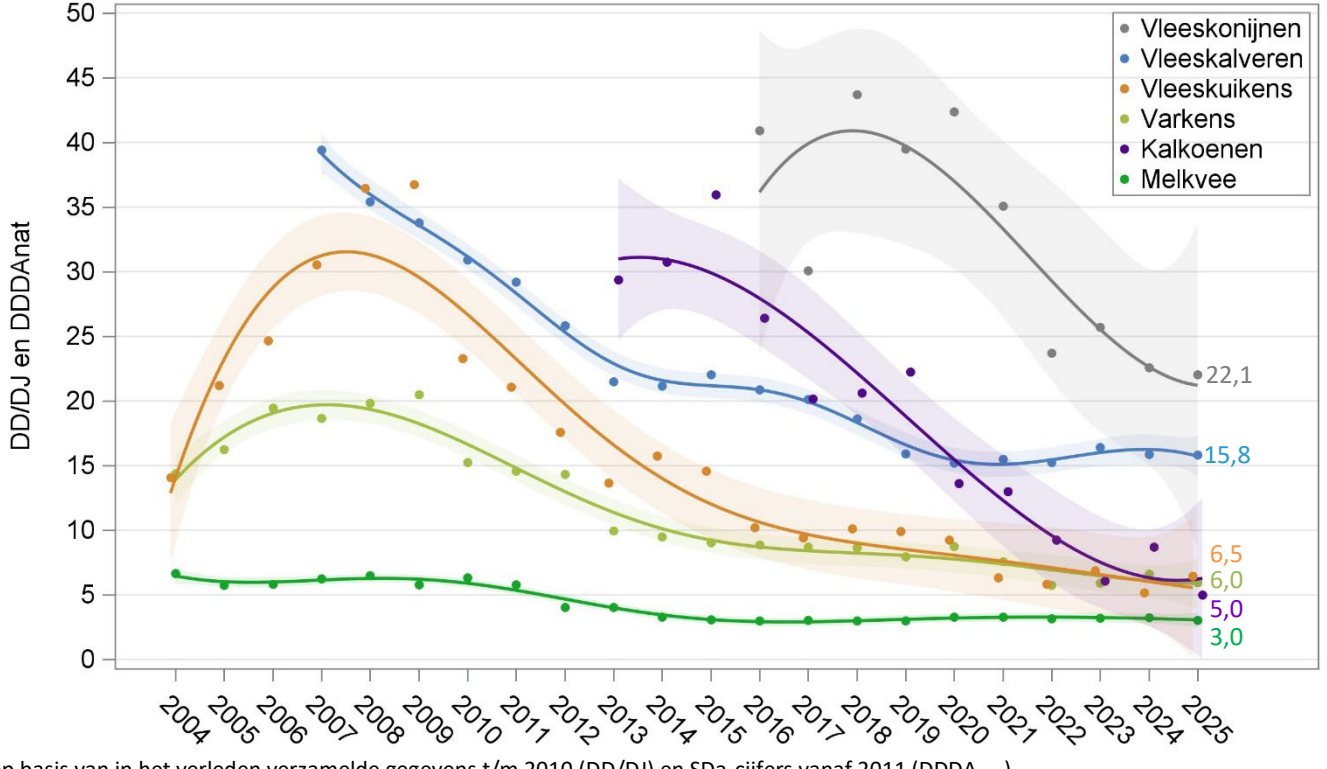
De $DDDA_F$ beschrijft het gebruik op bedrijfsniveau. Trends in het antibioticumgebruik en resultaten van de benchmarking van bedrijven zullen per diercategorie verder worden toegelicht. Daarbij onderscheidt de SDa twee typen benchmarkwaarden:

1. benchmarkwaarden die aanvaardbaar gebruik reflecteren en op korte termijn niet veranderen;
2. voorlopige benchmarkwaarden die de komende jaren nog regelmatig kunnen worden aangepast.

Voor enkele diersectoren (kalkoenen, varkens en vleeskuikens) zijn met het ministerie van LVVN overgangsbenchmarkwaarden afgesproken, waarmee gefaseerd wordt toegewerkt naar de SDa-benchmarkwaarden. Deze overgangswaarden en de termijnen waarvoor zij gelden, zijn per diercategorie weergegeven in tabellen B63 tot en met B66 in de bijlage.

Specifieke aandacht gaat uit naar bedrijven in de ‘staart van de verdeling’: bedrijven met een gebruiksniveau boven de benchmarkwaarde. Incidentele overschrijding kan voorkomen, maar structureel hoog gebruik - gebruik boven de SDa-actiewaarde in twee of meer opeenvolgende jaren - is onwenselijk.

Figuur 4. Lange termijn ontwikkeling in antibioticumgebruik* op basis van een zogenoemde 'spline' (getrokken lijn) met puntschattingen voor ieder jaar met 95% betrouwbaarheidsinterval. Zie bijlage voor de details.

* op basis van in het verleden verzamelde gegevens t/m 2010 (DD/DJ) en SDa-cijfers vanaf 2011 ($DDDA_{NAT}$)

Grote voedselproducerende diersectoren

Kalversector

Het antibioticumgebruik in de hele kalversector is met 15,8 $DDDA_{NAT}$ vergelijkbaar met vorig jaar. Sinds 2020 is het gebruik stabiel, maar relatief hoog met 15-16 $DDDA_{NAT}$ (figuur 4).

Ontwikkelingen in de kalversector

De kalversector bevindt zich in de afrondende fase van de invoering van een nieuwe rekensystematiek, waarmee onder andere het antibioticumgebruik per koppel inzichtelijk wordt gemaakt. Het SDa-expertpanel verwacht dat dit bijdraagt aan een grotere bewustwording bij kalverhouders en op termijn zal leiden tot een neerwaartse trend in het gebruik.

Tegelijkertijd lijken veranderingen in de kalverketen nodig om een substantiële reductie in gebruik te bewerkstelligen. Er zijn verschillende pilotstudies uitgevoerd gericht op verbetering van de gezondheid van kalveren in de eerste levensfase op het melkveebedrijf en een betere afstemming tussen melkvee- en kalverhouderij. Voorlopige resultaten wijzen op positieve effecten op het antibioticumgebruik in de kalverhouderij (VVK, 2025). De resultaten van deze studies worden naar verwachting op korte termijn gepubliceerd, zodat definitieve conclusies kunnen worden getrokken over de effecten. Implementatie van de onderzochte maatregelen vraagt inzet en commitment van zowel de melkvee- als de kalversector.

Het gebruik per diercategorie

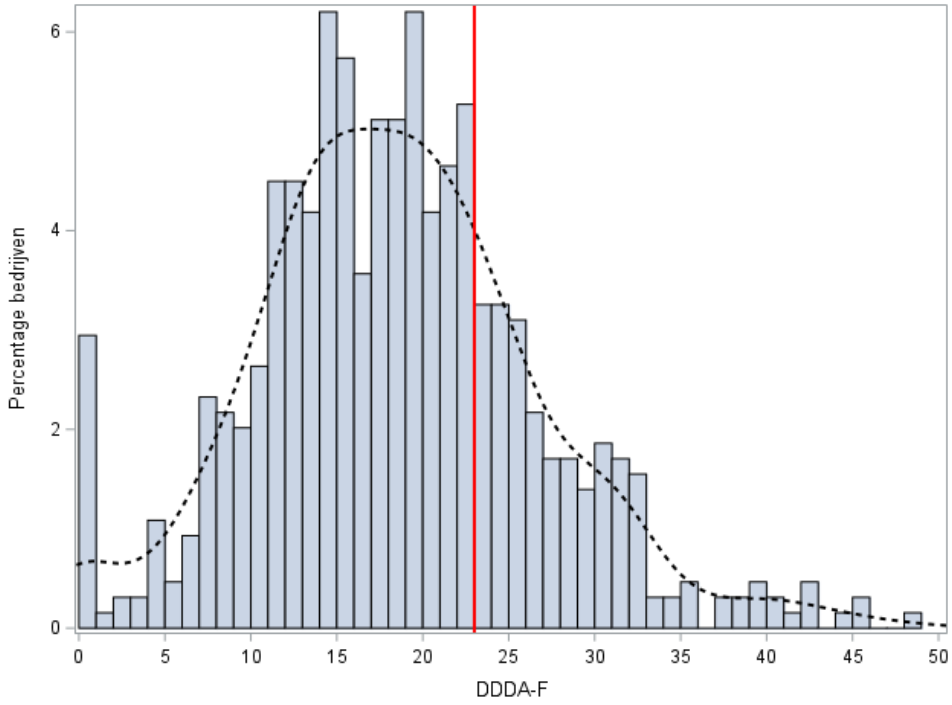
In geen van de diercategorieën in de kalversector is sprake van een duidelijke reductie in antibioticumgebruik over 2025. Het gebruik bij blankvleeskalveren is sinds 2018 relatief stabiel met gemiddeld ongeveer 20 $DDDA_F$ (figuur 7a). Er blijft een grote spreiding in gebruik tussen bedrijven (figuur 5). Ook over tijd is de variatie in gebruik binnen kalverbedrijven groot (figuur B4 in de bijlage). Veel kalverhouders krijgen het antibioticumgebruik niet op een stabiel niveau en variëren sterk in gebruik van jaar tot jaar. Blankvlees omvat hier zowel de start- als afmestfase van de kalveren, binnen het rosévlees zijn deze gescheiden. In de nieuwe rekensystematiek zullen deze fase ook binnen blankvlees worden onderscheiden.

Bij rosévlees startbedrijven schommelt het gemiddelde gebruik sinds 2019 rond de 70-75 $DDDA_F$. Afgelopen jaar is sprake van een lichte afname in zowel gebruiksniveau als in variatie in gebruik tussen bedrijven (figuren 6 en 7b). Echter, laag gebruik van

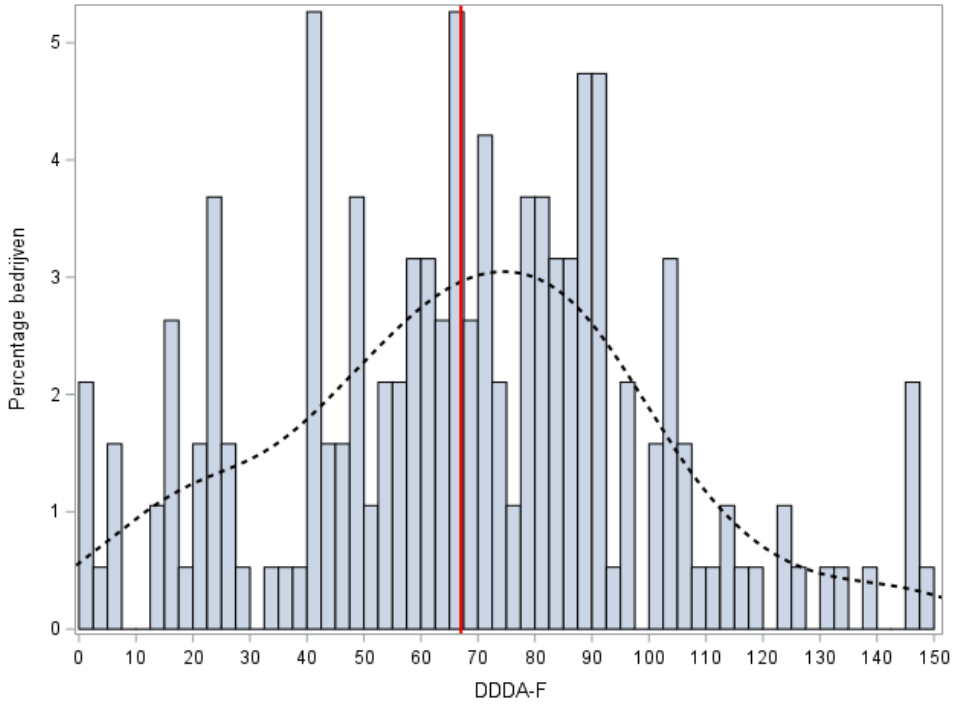
antibiotica komt vrijwel niet voor.

Het gebruik bij rosévlees afmestbedrijven is de afgelopen jaren licht gestegen naar 4,6 $DDDA_F$. Ook is de spreiding in gebruik tussen bedrijven relatief groot (figuur 7c). Rosévlees combinatie bedrijven (met start en afmest) kennen een gemiddeld gebruik van 16,9 $DDDA_F$. Ook hier bestaan grote verschillen in gebruik tussen bedrijven.

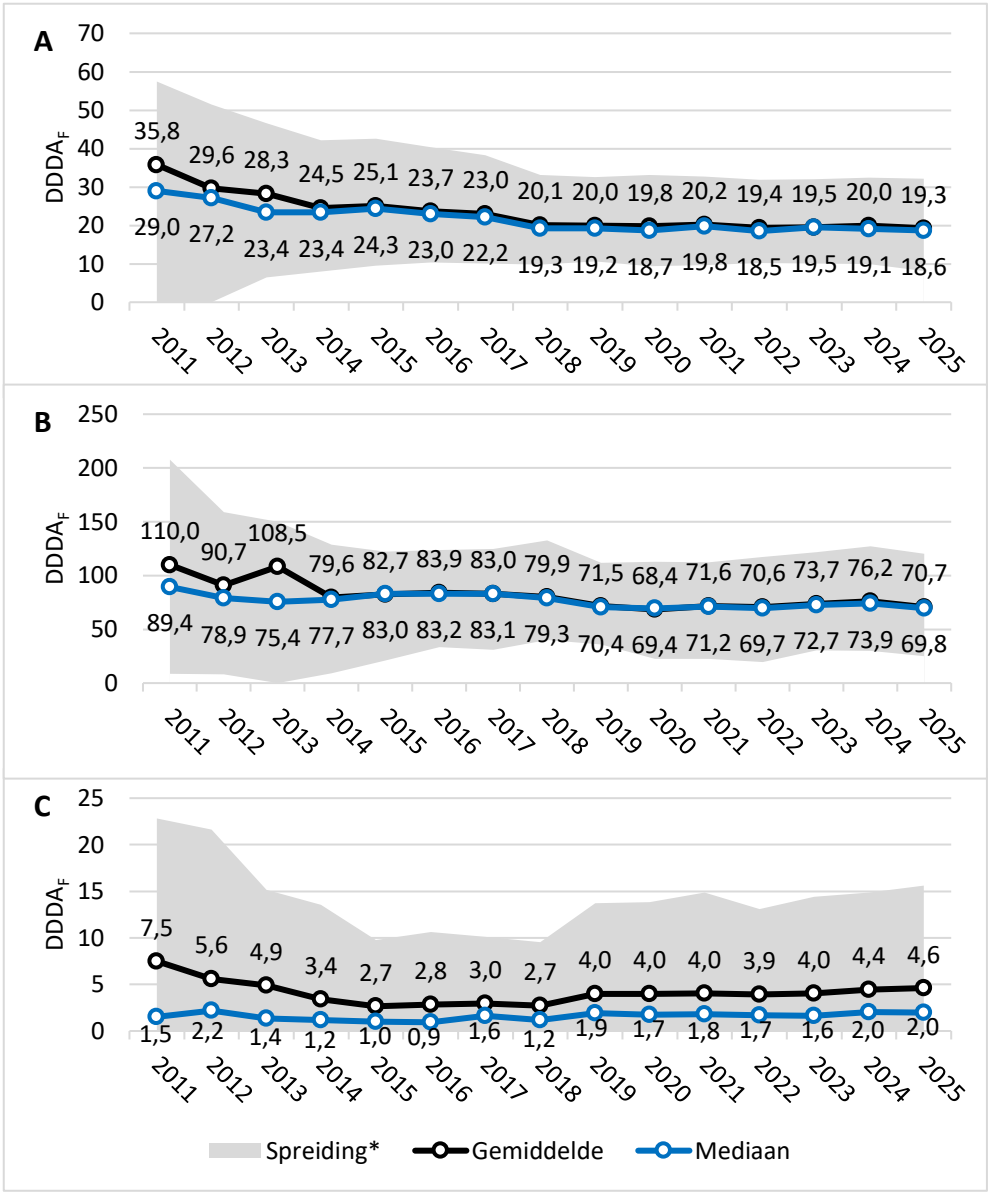
Figuur 5. $DDDA_F$-verdeling van de blankvleeskalverbedrijven in 2025 (N = 654). De rode lijn geeft de voorlopige benchmarkwaarde van de SDa weer.

Figuur 6. DDDA$_F$-verdeling van de rosévlees startbedrijven in 2025 (N = 193). De rode lijn geeft de voorlopige benchmarkwaarde van de SDa weer.

Figuren 7a t/m 7c. Lange termijn trend van de $DDDA_F$ bij bedrijven met (a) blankvleeskalveren, (b) rosévlees startkalveren en (c) rosévlees afmestkalveren. Weergegeven zijn de gemiddelde en mediane $DDDA_F$ en de spreiding.

* Het gearceerde gebied omvat 90% van de bedrijven, de ondergrens is het 5e percentiel, de bovengrens het 95e percentiel.

Benchmarking
Bij blankvlees, rosévlees start en rosévlees afmest is het percentage structureel hooggebruikers, na twee jaren van stijging, in 2025 afgenomen (tabel 1). Bij rosévlees combinatie is het percentage structureel hooggebruikers daarentegen gestegen van 19% in 2024 naar 49% in 2025.

Voor blankvleeskalverbedrijven geldt een voorlopige benchmarkwaarde van 23 $DDDA_F$. Het beleid dient zich hier te focussen op een algehele reductie in gebruik.

Het merendeel van de rosévlees startbedrijven bevindt zich in het actiegebied; op een gemiddeld bedrijf wordt meer dan 67 dagen per jaar antibiotica ingezet. Op 42% van de bedrijven is dit hoge antibioticumgebruik structureel (tabel 1).

Voor rosévlees afmestbedrijven geldt een benchmarkwaarde voor aanvaardbaar gebruik van 4 $DDDA_F$. Hoewel het gebruik op de meeste bedrijven laag is, blijft er een substantiële groep bedrijven met (structureel) hoog gebruik bestaan.

Bij rosévlees combinatie bedrijven geldt een voorlopige benchmark van 12 $DDDA_F$. Bijna de helft van de bedrijven die zich in 2024 in het actiegebied bevonden, bevindt zich daar in 2025 opnieuw.

Plan van aanpak structureel hoog gebruik
Het in 2023 gestarte begeleidingstraject voor structureel hooggebruikers heeft niet geleid tot de beoogde afname van het aantal structureel hooggebruikers. Het traject kent een trapsgewijze benadering gericht op het verlagen van het antibioticumgebruik bij een beperkte selectie van hoogst gebruikende bedrijven: 15 blankvleeskalverbedrijven, 25 rosévlees startbedrijven en rosévlees afmestbedrijven met een $DDDA_F$ boven 6. In de eerste fase wordt een adviesteam gevormd, bestaande uit de dierhouder, de dierenarts en een voervoorlichter of vertegenwoordiger van de juridisch eigenaar. Dit team stelt onder meer een plan van aanpak op om het antibioticumgebruik op het bedrijf te reduceren. Indien na 1,5 jaar geen sprake is van de gewenste reductie, wordt het adviesteam uitgebreid met een externe procesbegeleider (Stichting Brancheorganisatie Kalversector, 2025).

De huidige aanpak, waarbij slechts een selectie van bedrijven wordt benaderd, blijkt onvoldoende effectief om het aantal structureel hooggebruikers te reduceren. Het SDa-

expertpanel adviseert daarom het begeleidingstraject uit te breiden naar alle structureel hooggebruikers en de methodiek te evalueren. Tegen deze achtergrond, gezien de aanhoudend grote verschillen tussen bedrijven in de kalversector en de beperkte verandering, is een groter gevoel van urgentie gewenst.

Tabel 1. Resultaten benchmarking vleeskalverbedrijven per diercategorie voor 2024 en 2025 op basis van de SDa-actiewaarde.

Aantal	Diercategorie							
	Blankvlees		Rosévlees start		Rosévlees afmest		Rosévlees combinatie	
	2024	2025	2024	2025	2024	2025	2024	2025
In streefgebied	491 (69%)	481 (74%)	82 (41%)	85 (44%)	299 (64%)	281 (62%)	21 (33%)	22 (33%)
In actiegebied	216 (31%)	173 (27%)	120 (59%)	108 (56%)	165 (36%)	171 (38%)	43 (67%)	44 (67%)
Structureel hooggebruikers	75 (11%)	65 (10%)	86 (43%)	81 (42%)	128 (28%)	117 (26%)	12 (19%)	32 (49%)

Vleeskuikensector

Het gebruik bij vleeskuikens in $DDDA_{NAT}$ is na een jarenlange gestage daling onverwacht met 24,7% gestegen van 5,2 in 2024 naar 6,5 in 2025. Naar verklaringen voor deze stijging wordt nog gezocht door de sector, maar er bestaan aanwijzingen dat de kwaliteit van aangeleverde kuikens is afgenomen. Aanvullende gebruiksgegevens van de sector bevestigen dat het gebruik in de eerste levensweek sterk is toegenomen ten opzichte van 2024, maar een directe oorzaak hiervan kan niet uit deze gegevens worden afgeleid. Het gemiddelde behandelgewicht is gedaald met 9% ten opzichte van 2025. In de $DDDA_{NAT}$ heeft deze toename op jonge leeftijd overigens een beperkt effect, vanwege het gebruik van een standaardgewicht van 1 kilogram. Juist bij behandeling in de eerste week is het standaardgewicht hoger dan het behandelgewicht.
Daarnaast is het aandeel trager groeiende rassen afgenomen van 55,3% naar 51,8%. Deze verschuiving kan ook in beperkte mate bijdragen aan de stijging van het totale antibioticumgebruik, aangezien het gebruik bij trager groeiende rassen lager ligt dan bij reguliere vleeskuikens. Een rekenkundig verschil in bepaling van de dieraantallen tussen CBS (peilmeting) en sector (jaarmeting) kan ongeveer 5% van de stijging in $DDDA_{NAT}$ verklaren. Verder onderzoek van de sector is nodig om oorzaken van de stijging te achterhalen en om weer tot daling in gebruik te komen. Hiervoor is door de sector een werkgroep ingericht.

Ander punt van zorg is het toegenomen gebruik van tweede keuze middelen tot 3,7 $DDDA_{NAT}$ (57,6% van het totale gebruik). De sector moet rekening houden met de introductie van strengere classificatie van deze middelen bij implementatie van de nieuwe NWAB-richtlijn in 2026.

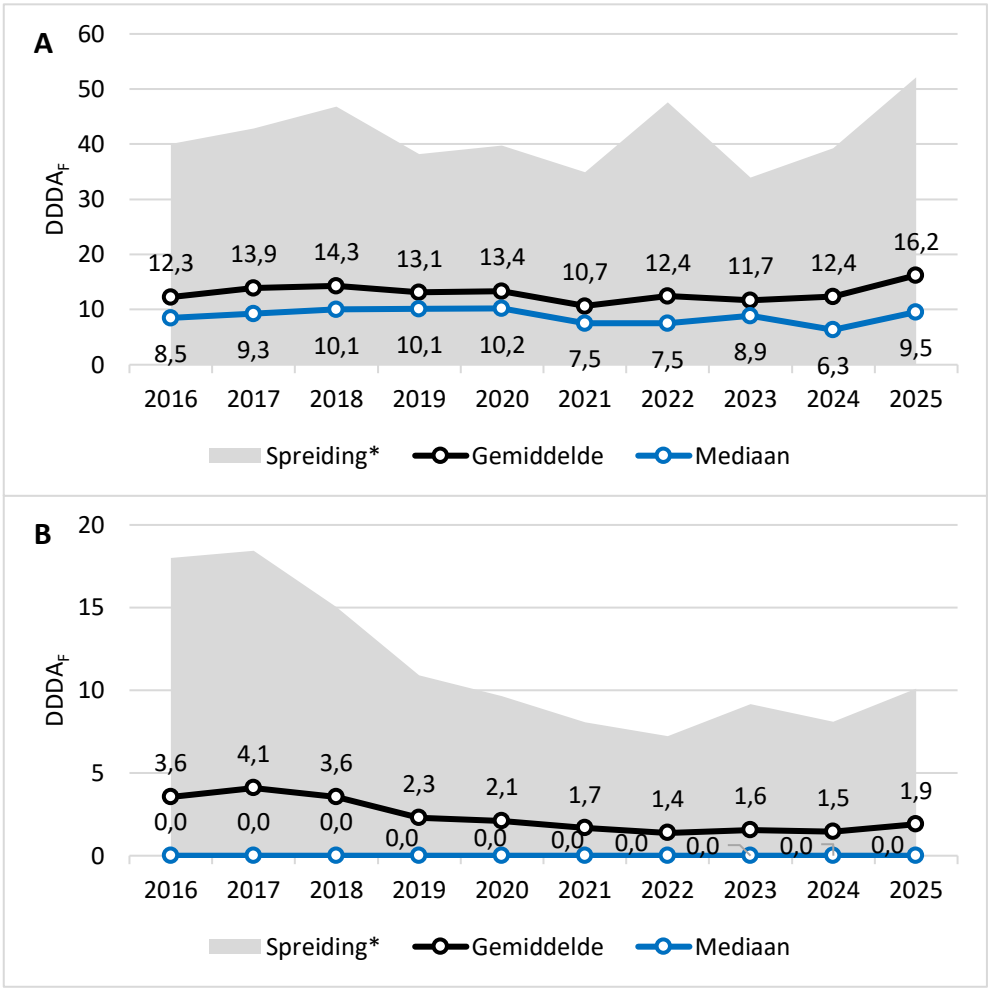
Het gebruik per diercategorie
Binnen de vleeskuikensector worden twee categorieën onderscheiden: reguliere rassen en trager groeiende rassen. Reguliere vleeskuikens worden voornamelijk geproduceerd voor foodservices (restaurants, catering en instellingen) en export, terwijl trager groeiende rassen vooral bestemd zijn voor de Nederlandse retail.

Bij reguliere vleeskuikens is het mediane gebruik gestegen met 50,7% tot 9,5 $DDDA_F$, het hoogste niveau sinds 2020. Het gemiddelde gebruik nam toe van 12,4 naar 16,2 $DDDA_F$. Dit gemiddelde kan worden beïnvloed door enkele bedrijven met een zeer hoog berekend gebruik. Hieronder vallen onder andere bedrijven met zowel reguliere als trager groeiende rassen (gecombineerde bedrijven). Op deze bedrijven kunnen gedurende een beperkt deel van het jaar reguliere vleeskuikens aanwezig zijn. Omdat de $DDDA_F$ op

jaarbasis wordt berekend, wordt het gebruik in deze relatief korte periode geëxtrapoleerd naar een volledig jaar. Hierdoor kunnen hoge berekende $DDDA_F$-waarden ontstaan, die het sectorgemiddelde beïnvloeden. De mediaan wordt hier overigens niet of zeer beperkt door beïnvloed. Tabel B15 in de bijlage laat de verdeling van het gebruik zien op gecombineerde en gespecialiseerde reguliere vleeskuikenbedrijven.
Het gebruik bij trager groeiende rassen is gestegen, maar blijft laag (figuur 8b); 66% van de bedrijven heeft in 2025 geen antibiotica gebruikt.

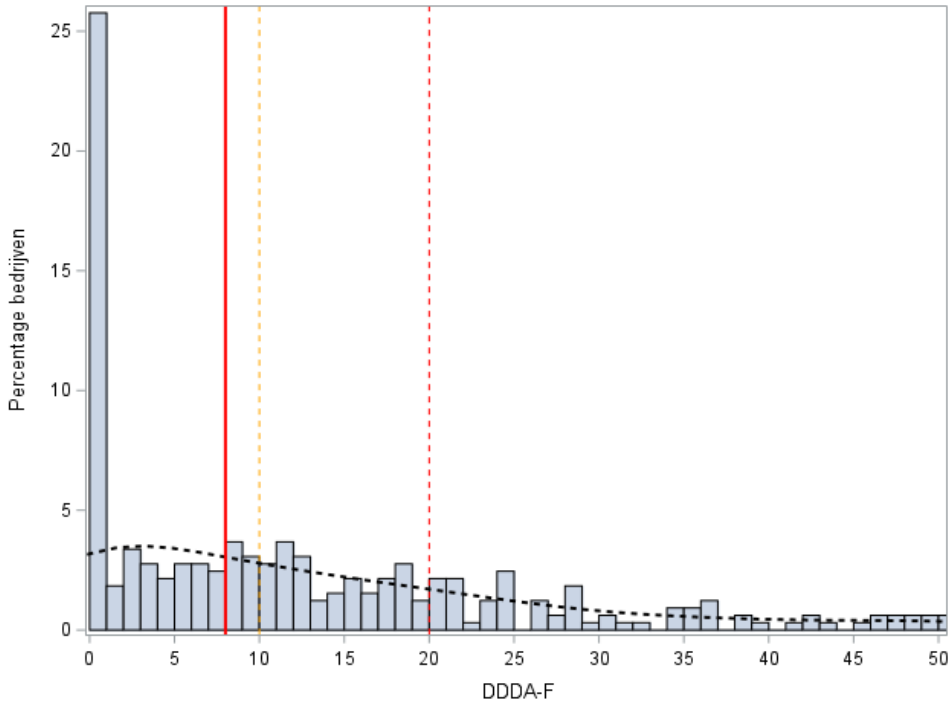
Bij opfokbedrijven voor de vleeskuikensector is het gemiddelde gebruik 5,1 $DDDA_F$, de variatie tussen bedrijven is relatief groot (figuur B17 in de bijlage). Op vermeerderingsbedrijven is het gebruik laag, 2,7 $DDDA_F$ gemiddeld, en zijn verschillen tussen bedrijven beperkt (figuur B18 in de bijlage). Deze diercategorieën maken geen onderdeel uit van de $DDDA_{NAT}$ voor vleeskuikens.

Figuren 8a en 8b. Lange termijn trend van de $DDDA_F$ bij bedrijven met (a) reguliere vleeskuikens en (b) trager groeiende vleeskuikens. Weergegeven zijn de gemiddelde en mediane $DDDA_F$ en de spreiding.

* Het gearceerde gebied omvat 90% van de bedrijven, de ondergrens is het 5e percentiel, de bovengrens het 95e percentiel.

Figuur 9. Verdeling van de $DDDA_F$ over de bedrijven met reguliere vleeskuikens in 2025 (N = 326). De rode lijn geeft de actiewaarde van de SDa weer. De oranje en rode stippellijn geven de overgangsbenchmarkwaarden van de sector weer.

Benchmarking

De benchmarkwaarde voor aanvaardbaar gebruik is voor vleeskuikens per 2019 vastgesteld op 8 $DDDA_F$.

Voor beide diercategorieën (regulier en trager groeiend) wordt deze benchmarkwaarde, volgens afspraken met het ministerie van LVVN, gefaseerd ingevoerd. In bijlage (tabellen B63 en B64 in de bijlage) staat meer informatie over de gefaseerde invoering van de benchmarkwaarden. De signalerings- en actiewaarden van de reguliere vleeskuikens zijn per 2024 verlaagd van respectievelijk 12 en 24 naar 10 en 20.

Het percentage bedrijven met reguliere vleeskuikens met een gebruik in het SDa-streefgebied (onder 8 $DDDA_F$) is afgenomen van 55% in 2024 naar 44% in 2025. Een groot deel van de 183 bedrijven in het actiegebied zat ook in 2024 in het actiegebied (95 bedrijven) en is structureel hooggebruiker op basis van de SDa-actiewaarde (tabel 2). Tegelijkertijd zijn er ook 134 bedrijven die zowel in 2024 als 2025 een aanvaardbaar gebruik onder de 8 $DDDA_F$ realiseerden.

De SDa-actiewaarde van 8 $DDDA_F$ voor reguliere vleeskuikenbedrijven wordt gezien als “stip aan de horizon” en deze waarde wordt op dit moment door de vleeskuikensector nog niet gehanteerd als benchmarkwaarde. Op basis van de door de sector gehanteerde actiewaarde van 20 $DDDA_F$ bevindt 27% van de bedrijven zich in het actiegebied en 22% in het signaleringsgebied (tabel 2). Een beperkte meerderheid van de bedrijven bevindt zich in het streefgebied.
Het antibioticumgebruik bij reguliere vleeskuikenbedrijven vertoont een bredere spreiding dan bij bedrijven met trager groeiende rassen. De verdeling kent een lange staart van bedrijven met een gebruik dat meerdere malen hoger ligt dan de benchmarkwaarde voor aanvaardbaar gebruik (figuur 9). Dit patroon is consistent zichtbaar sinds 2016 (figuur 8a). In 2025 is het mediane gebruik opnieuw boven de benchmarkwaarde voor aanvaardbaar gebruik gestegen.
Het percentage bedrijven met trager groeiende rassen met een gebruik boven de actiewaarde van de SDa is 8%. Structureel hoog gebruik komt nauwelijks voor (tabel 3). De introductie van trager groeiende rassen heeft duidelijk een zeer positief effect op het antibioticumgebruik in de vleeskuikensector.
Gegeven deze resultaten dient het beleid zich primair te richten op reguliere vleeskuikenbedrijven met een (structureel) hoog gebruik. De grote variatie tussen bedrijven, in combinatie met het feit dat een groot deel van de bedrijven over meerdere jaren een aanvaardbaar gebruiksniveau realiseert, wijst erop dat verdere reductie haalbaar is.

Tabel 2. Resultaten benchmarking vleeskuikenbedrijven met reguliere vleeskuikens voor 2024 en 2025 op basis van de SDa-actiewaarde en de overgangsbenchmarkwaarden van de sector.

Type benchmark	Waarde 2025	Aantal	Reguliere vleeskuikens	
			2024	2025
SDa-benchmark-waarde	8 $DDDA_F$	In streefgebied	153 (55%)	143 (44%)
		In actiegebied	127 (45%)	183 (56%)
		Structureel hooggebruikers	88 (31%)	95 (29%)
Sector overgangs-benchmark-waarden	Signalering: 10 $DDDA_F$	In streefgebied	169 (60%)	165 (51%)
		In signaleringsgebied	57 (20%)	72 (22%)
	Actie: 20 $DDDA_F$	In actiegebied	54 (19%)	89 (27%)
		Structureel hooggebruikers	7 (3%)	22 (7%)

Tabel 3. Resultaten benchmarking vleeskuikenbedrijven met trager groeiende vleeskuikens voor 2024 en 2025 op basis van de SDa-actiewaarde en de overgangsbenchmarkwaarden van de sector.

Type benchmark	Waarde 2025	Aantal	Trager groeiende vleeskuikens	
			2024	2025
SDa-benchmark-waarde	8 $DDDA_F$	In streefgebied	562 (95%)	544 (92%)
		In actiegebied	31 (5%)	47 (8%)
		Structureel hooggebruikers	5 (1%)	10 (2%)
Sector overgangs-benchmark-waarden	Signalering: 8 $DDDA_F$ Actie: 12 $DDDA_F$	In streefgebied	562 (95%)	544 (92%)
		In signaleringsgebied	17 (3%)	32 (5%)
		In actiegebied	14 (2%)	15 (3%)
		Structureel hooggebruikers	3 (1%)	3 (1%)

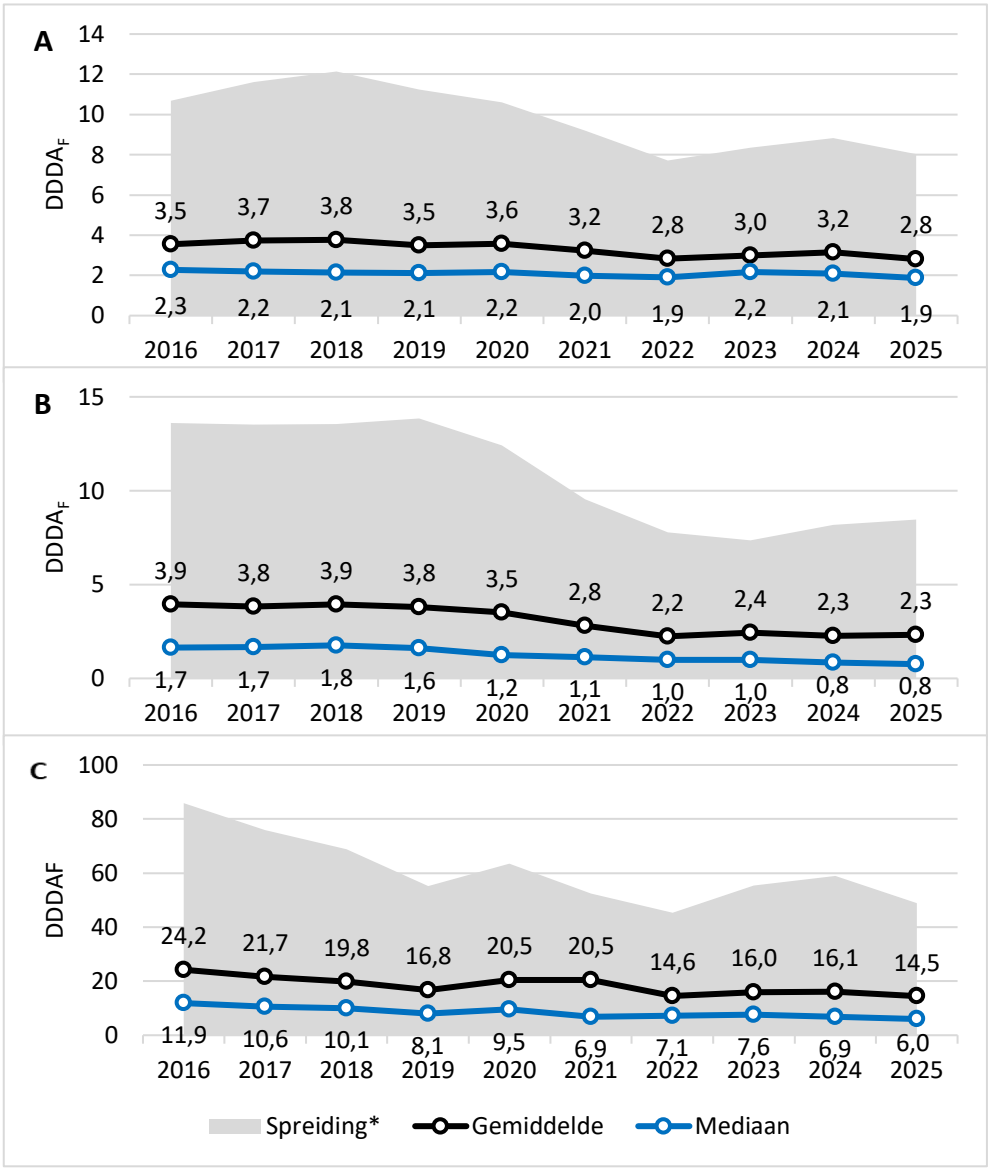
Varkenssector

Het gebruik in de varkenssector is, na een stijging afgelopen jaar, in 2025 met 9,7% (0,6 $DDDA_{NAT}$) gedaald ten opzichte van 2024 tot 6,0 $DDDA_{NAT}$. Hiermee is het gebruik terug op het niveau van 2023.

Het gebruik per diercategorie

Bij zeugen/zuigende biggen is het gebruik laag en in 2025 verder gedaald tot 2,8 $DDDA_F$ gemiddeld (figuur 10a). Het gebruik bij vleesvarkens is laag en stabiel (figuur 10b).
Het gebruik op speenbiggenbedrijven is sinds 2016 sterk gedaald. Afgelopen jaar zijn het gemiddelde en mediane gebruik gedaald naar het laagste niveau tot nu toe (figuur 10c). Er blijven relatief veel bedrijven met een (extreem) hoog gebruik die een grote invloed hebben op het gemiddelde gebruik op speenbiggenbedrijven. Er zijn 60 speenbiggenbedrijven met een gebruik boven de 50 $DDDA_F$; zonder deze bedrijven zou het gemiddelde gebruik uitkomen op 8,8 $DDDA_F$ in plaats van 14,5 $DDDA_F$.

Figuren 10a t/m 10c. Lange termijn trend van de $DDDA_F$ bij bedrijven met (a) zeugen en zuigende biggen, (b) vleesvarkens en (c) speenbiggen. Weergegeven zijn de gemiddelde en mediane $DDDA_F$ en de spreiding.

* Het gearceerde gebied omvat 90% van de bedrijven, de ondergrens is het 5e percentiel, de bovengrens het 95e percentiel.

Benchmarking

Voor zeugen/zuigende biggen en vleesvarkens geldt een benchmarkwaarde voor aanvaardbaar gebruik van 5 $DDDA_F$. Het aandeel bedrijven in het actiegebied is gedaald naar 11% bij zeugen/zuigende biggen en naar 10% bij vleesvarkens.

Het percentage structureel hooggebruikers is voor beide diercategorieën onveranderd laag gebleven, 4% bij zeugen/zuigende biggen en 3% bij vleesvarkens (tabellen B24 en B29 in de bijlage).

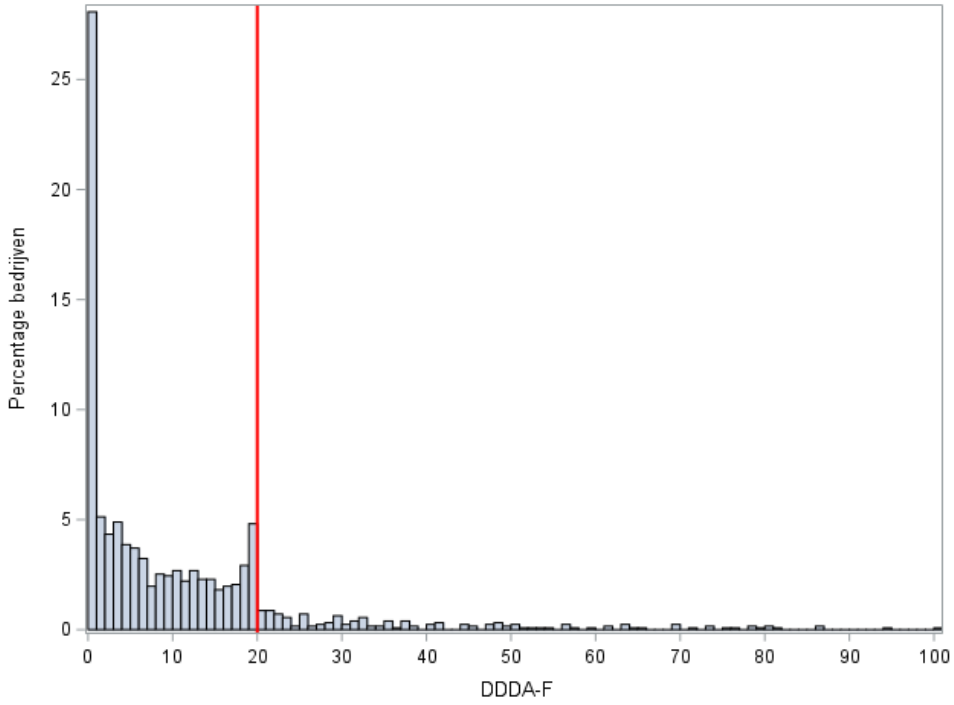
Voor de speenbiggen gold in 2025 een voorlopige benchmarkwaarde van 20 $DDDA_F$. Het percentage bedrijven met een gebruik in het actiegebied is licht gedaald van 15% naar 14% (tabel 4). Het percentage structureel hooggebruikers is afgenomen tot 6%. Opvallend is dat het aandeel bedrijven met een gebruik net onder de benchmarkwaarde van 20 $DDDA_F$ relatief hoog blijft, hetgeen vergelijkbaar met 2023 en 2024 (figuur 11).

Per 2026 heeft het SDa-expertpanel een nieuwe voorlopige benchmarkwaarde vastgesteld van 15 $DDDA_F$, voor een periode van drie jaar. Deze zal in 2029 worden geëvalueerd. De focus dient met name te liggen op bedrijven met een (structureel) gebruik ruim boven de nieuwe benchmarkwaarde van 15 $DDDA_F$.

Tabel 4. Resultaten benchmarking speenbiggenbedrijven per diercategorie voor 2024 en 2025 op basis van de SDa-actiewaarde.

Aantal	Speenbiggen	
	2024	2025
In streefgebied	1.139 (85%)	1.087 (86%)
In actiegebied	197 (15%)	179 (14%)
Structureel hooggebruikers	89 (7%)	76 (6%)

Figuur 11. DDDA$_F$-verdeling van de speenbiggenbedrijven in 2025 (N = 1.268). De rode lijn geeft de actiewaarde van de SDa weer.

Geitensector

In voorgaande rapportage is niet gerapporteerd over het antibioticumgebruik in de geitensector. Aanleiding waren problemen met de volledigheid en de kwaliteit van de gegevens, die ook in eerdere rapportages waren gesignaleerd. Vorig jaar werd duidelijk dat deze problemen leiden tot een systematische onderschatting van het antibioticumgebruik op bedrijfsniveau. Daarnaast bestaan er nog onzekerheden in de registratie van gegevens voor niet-melk-leverende diercategorieën (vleeslammeren, opfok en kleinschalige bedrijven), onder andere door ontbrekende dieraantallen en onduidelijke of niet-uniforme categorisering.

In de afgelopen periode zijn stappen gezet om de gegevenskwaliteit en volledigheid te verbeteren en zijn (deels) herstelde gegevens aangeleverd over 2024. Naast het oplossen van de registratieproblemen heeft het SDa-expertpanel geadviseerd om een audit uit te voeren naar de kwaliteit en volledigheid van de gebruiksgegevens in de geitensector. In afwachting van deze audit presenteert het SDa-expertpanel hier onder voorbehoud de gebruiksgegevens over 2024 en 2025.

Het gebruik per diercategorie

Binnen de geitensector worden melkleverende en overige (niet-melkleverende) diercategorieën onderscheiden. Op melkgeitenbedrijven is het gemiddelde antibioticumgebruik 1,6 $DDDA_F$. Ten opzichte van vorig jaar is het gebruik licht gestegen, maar blijft laag.

Bij de overige diercategorieën bestaan nog steeds knelpunten in de gegevenskwaliteit. Zo ontbreken voor 60 bedrijven de dieraantallen over 2025 en is vaak ook de diercategorie onbekend; naar verwachting betreft dit voornamelijk niet-melk-leverende bedrijven.

De gepresenteerde gegevens (tabel 5) laten zien dat het antibioticumgebruik in de meeste diercategorieën laag is, gebaseerd op bedrijven met complete gegevens. Bij opfokbedrijven wordt echter nog regelmatig antibiotica ingezet en komt bij een aantal bedrijven relatief hoog gebruik voor.

Tabel 5. De verdeling van het antibioticumgebruik in $DDDA_F$ voor 2024 en 2025 per diercategorie in de geitensector.

Diercategorie	Jaar	N	Gem.	Med.	P75	P90
Melkgeiten	2024	353	1,0	0,5	1,3	2,5
	2025	342	1,6	0,6	1,7	3,0
Opfok	2024	17	7,1	1,3	5,3	29,0
	2025	16	7,4	4,7	11,5	15,1
Overig	2024	47	3,6	0,8	1,7	11,2
	2025	42	3,3	0,6	1,9	6,8
Vlees	2024	1	0,0	0,0	0,0	0,0
	2025	1	0,0	0,0	0,0	0,0
Kleinschalig	2024	5	0,9	0,0	0,2	4,3
	2025	4	11,1	0,3	22,2	43,8

Rundveesector

Het gebruik in de melkveesector is stabiel laag, rond 3,0 $DDDA_{NAT}$. Bij het overig rundvee (zoogkoeien, opfok en vleesstieren) blijft het gebruik ongeveer gelijk aan 2024 met slechts 0,3 $DDDA_{NAT}$.

Het gebruik per diercategorie

Op melkveebedrijven is het gemiddelde gebruik sinds 2014 laag met ongeveer 2 $DDDA_F$. De verschillen in gebruik tussen bedrijven en binnen bedrijven over de tijd zijn beperkt. Bij de overige rundvee categorieën (zoogkoeien, opfok en vleesstieren) is het gemiddelde gebruik op een bedrijf minder dan 1 $DDDA_F$, de meeste bedrijven gebruiken helemaal geen antibiotica.

Benchmarking

Voor alle diercategorieën is het percentage bedrijven in het streefgebied meer dan 90%. Structureel hoog gebruik komt incidenteel voor. Voor alle benchmarkresultaten zie tabellen B34, B37, B40 en B43 in de bijlage.

Leghennensector

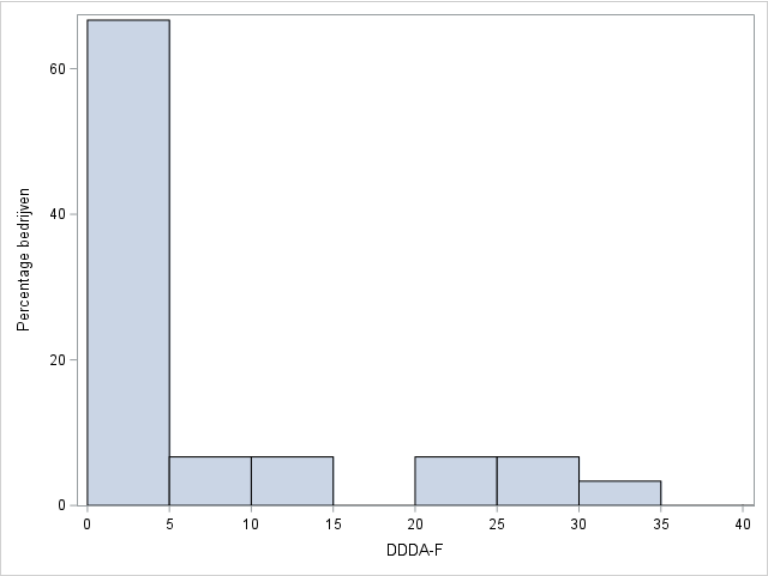
Het gebruik per diercategorie

Het antibioticumgebruik bij leghennen is op een stabiel, laag niveau. De gemiddelde $DDDA_F$ over 2025 was 1,4 $DDDA_F$. Op de meeste bedrijven (80,5%) worden helemaal geen antibiotica gebruikt.

Het relatief hoge gebruik van colistine op een aantal bedrijven blijft een punt van zorg. Het gemiddelde colistinegebruik is afgelopen jaar gedaald (van 0,51 naar 0,42 $DDDA_F$). Het aandeel bedrijven dat colistine heeft gebruikt, is gedaald van 9,2% in 2024 naar 6,8% in 2025.

Ook bij de opfok van leghennen is het antibioticumgebruik stabiel en laag.
Bij de opfok van (groot)ouderdieren in de leghennensector gebruiken de meeste bedrijven (63%) geen antibiotica, maar zijn er enkele bedrijven met een hoog gebruik boven 20 $DDDA_F$. Voorkomen moet worden dat dit gebruiksniveau structureel wordt, vooralsnog gaat het uitsluitend om incidenteel hoog gebruik, geen van deze bedrijven had in 2024 ook een gebruik boven 20 $DDDA_F$. Na een sterke stijging in 2024 is het gemiddelde gebruik gedaald tot 9,0 $DDDA_F$. Gezien de aanzienlijke verschillen tussen bedrijven lijkt verdere reductie van het antibioticumgebruik mogelijk (figuur 12). Op vermeerderingsbedrijven is het gebruik laag en zijn verschillen tussen bedrijven beperkt.

Figuur 12. $DDDA_F$-verdeling met opfok (groot)ouderdieren bij leghennen in 2025 (N = 30).

Kleine voedselproducerende diersectoren

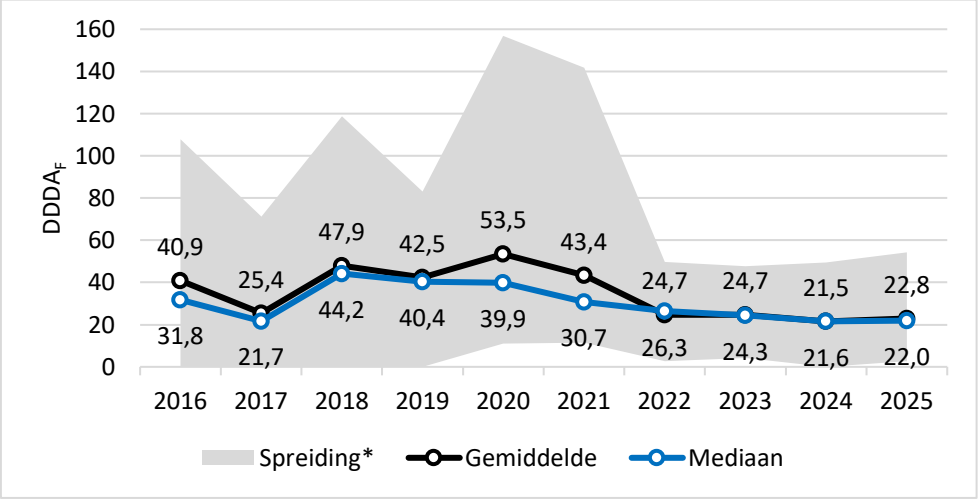
Konijnensector

Het antibioticumgebruik bij vleeskonijnen, uitgedrukt in $DDDA_{NAT}$, is met 22,1 vergelijkbaar met vorig jaar (22,6 $DDDA_{NAT}$). Ten opzichte van 2016 bedraagt de totale daling 46,1%.

Het gemiddelde gebruik op bedrijfsniveau is gestegen van 21,5 naar 22,8 $DDDA_F$ en het mediane gebruik van 21,6 naar 22,0 $DDDA_F$. De spreiding tussen bedrijven is vergelijkbaar met voorgaande jaren en inmiddels meerdere jaren stabiel (figuur 13).

Het verschil tussen $DDDA_{NAT}$ en $DDDA_F$ hangt samen met de verschillende berekeningswijze. De $DDDA_{NAT}$ is een gewogen maat, waarbij grotere bedrijven zwaarder meewegen, terwijl de $DDDA_F$ een ongewogen maat is waarbij elk bedrijf even zwaar telt. Dit suggereert dat de daling op sectorniveau mogelijk wordt gedreven door veranderingen bij grotere bedrijven, terwijl het gebruik op bedrijfsniveau gemiddeld genomen niet afneemt.

Figuur 13. Lange termijn trend van de $DDDA_F$ bij bedrijven met vleeskonijnen. Weergegeven zijn de gemiddelde en mediane $DDDA_F$ en de spreiding.

* Het gearceerde gebied omvat 90% van de bedrijven, de ondergrens is het 5e percentiel, de bovengrens het 95e percentiel.

Benchmarking

Voor de konijnensector geldt per 2022 een voorlopige benchmarkwaarde van 30 $DDDA_F$. Het percentage bedrijven dat een gebruik in het SDa-streefgebied heeft gerealiseerd, is afgenomen tot 74% (tabel 6). Van de zeven bedrijven met een gebruik boven de benchmarkwaarde hadden vijf bedrijven in 2024 ook een gebruik boven de SDa-actiewaarde en wordt daarmee aangemerkt als structureel hooggebruiker. Belangrijk is om hierbij in acht te nemen dat de konijnensector een kleine sector is, met slechts 27 bedrijven in 2025.

Tabel 6. Resultaten benchmarking vleeskonijnenbedrijven voor 2024 en 2025 op basis van de SDa-actiewaarde.

Type benchmark	Aantal	Vleeskonijnen	
		2024	2025
SDa-benchmarkwaarde	In streefgebied	24 (77%)	20 (74%)
	In actiegebied	7 (23%)	7 (26%)
	Structureel hooggebruikers	5 (16%)	5 (19%)

Kalkoensector

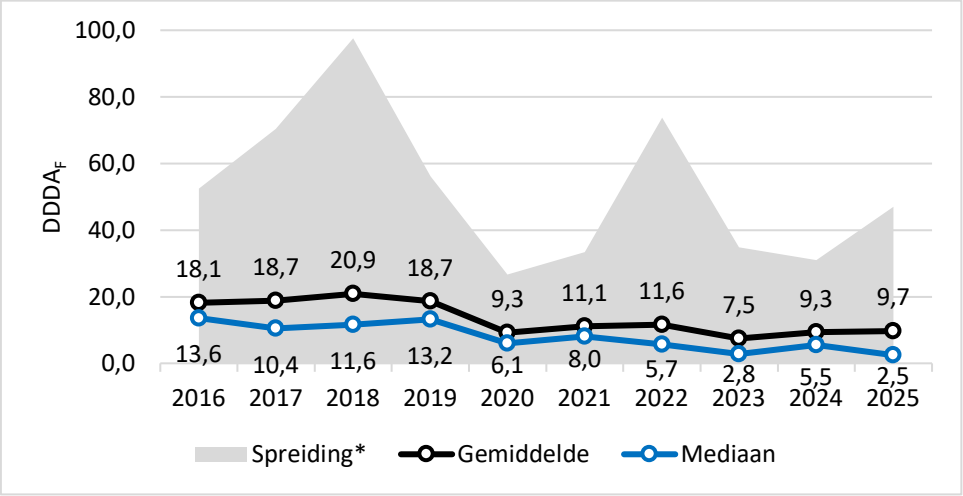
In de kalkoensector waren in 2025 slechts 29 bedrijven actief. De $DDDA_{NAT}$ is met 42,4% gedaald tot 5,01 en ligt daarmee op het laagste niveau sinds de start van de monitoring. Gezien het beperkte aantal bedrijven en de verschillen in houderijvormen tussen bedrijven dienen deze uitkomsten echter met voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd.

Het aandeel tweede keuze middelen in het totale gebruik is toegenomen van 38,1% naar 49,3%, terwijl het aandeel eerste keuze middelen is afgenomen (tabel B1 in de bijlage).

Op bedrijfsniveau is het mediane gebruik afgenomen met 54,5%, terwijl het gemiddelde gebruik is gestegen (met 4,3%). De verschillen tussen bedrijven zijn toegenomen ten opzichte van 2024 (figuur 14). Er zijn drie bedrijven met een gebruik boven 45 $DDDA_F$, welke een grote invloed hebben op de $DDDA_F$. Sinds 2016 is sprake van een schommelend gebruik op bedrijfsniveau, waarbij het gebruik wel daalt (figuur 14).

Dit verschil tussen het gebruik op bedrijfs- ($DDDA_F$) en sectorniveau ($DDDA_{NAT}$) hangt samen met verschillen in rekensystematiek. De $DDDA_{NAT}$ is gebaseerd op een standaardgewicht, terwijl bij de $DDDA_F$ wordt gerekend met het behandelgewicht. In 2025 is dit behandelgewicht afgenomen; hiermee wordt in de $DDDA_{NAT}$ geen rekening gehouden. Ook is de $DDDA_{NAT}$ in tegenstelling tot de $DDDA_F$ een gewogen maat; grotere bedrijven tellen zwaarder mee in de berekening. Daarnaast bestaan er verschillen in de totstandkoming van de dieraantallen. De dieraantallen voor de $DDDA_{NAT}$ zijn afkomstig van het CBS en vallen hoger uit dan die van de sector zelf.

Figuur 14. Lange termijn trend van de $DDDA_F$ bij bedrijven met kalkoenen. Weergegeven zijn de gemiddelde en mediane $DDDA_F$ en de spreiding.

* Het gearceerde gebied omvat 90% van de bedrijven, de ondergrens is het 5e percentiel, de bovengrens het 95e percentiel.

Benchmarking

Voor de kalkoensector geldt een voorlopige benchmarkwaarde van 10 $DDDA_F$. Het aantal bedrijven in het actiegebied is van 10 in 2024 gedaald tot zeven in 2025. Het aantal bedrijven met een structureel hoog gebruik is afgenomen tot vier (tabel 7).

De kalkoensector is met het ministerie van LVVN overgangsbenchmarkwaarden overeengekomen om gefaseerd naar de benchmarkwaarde van 10 toe te werken (tabel B65 in de bijlage). Op basis van deze overgangsactiewaarde (12 $DDDA_F$) komen dezelfde zeven bedrijven in het actiegebied. Er zijn geen bedrijven in het signaleringsgebied van de sector (tussen 10 en 12 $DDDA_F$).

Het SDa-expertpanel heeft vorig jaar een versnelde afbouw van de overgangsbenchmarkwaarden geadviseerd. Het SDa-expertpanel houdt vast aan dit advies. De kalkoensector heeft besloten aan de eerder overeengekomen met het ministerie van LVVN fasering vast te houden. Dit heeft mede te maken met ontwikkelingen in de sector, zoals een teruglopend aantal bedrijven.

Het beleid in de kalkoensector moet zich richten op een reductie van het gebruik op de bedrijven met een (structureel) hoog gebruik en reductie in het gebruik van tweede keuze middelen. Zonder de vier bedrijven met een gebruik boven de 30 $DDDA_F$ zou het gemiddelde gebruik dalen tot 3,9 $DDDA_F$. Deze bedrijven hebben een gebruik ruim boven de benchmarkwaarde, ongeacht of de actiewaarde van de SDa of de overgangsbenchmarkwaarde van de sector wordt gehanteerd.

Tabel 7. Resultaten benchmarking kalkoenbedrijven voor 2024 en 2025 op basis van de SDa-actiewaarde en de overgangsbenchmarkwaarden van de sector.

Type benchmark	Waarde 2024	Waarde 2025	Aantal	Kalkoenen	
				2024	2025
SDa-benchmark-waarde	10 $DDDA_F$	10 $DDDA_F$	In streefgebied	20 (67%)	22 (76%)
			In actiegebied	10 (33%)	7 (24%)
			Structureel hooggebruikers	7 (24%)	4 (14%)
Sector overgangs-benchmark-waarden	Signalering: 12 $DDDA_F$ Actie: 16 $DDDA_F$	Signalering: 10 $DDDA_F$ Actie: 12 $DDDA_F$	In streefgebied	22 (73%)	22 (76%)
			In signaleringsgebied	2 (7%)	0 (0%)
			In actiegebied	6 (20%)	7 (24%)
			Structureel hooggebruikers	1 (3%)	2 (7%)

Eendensector

Het SDa-expertpanel rapporteert voor het tweede jaar over het gebruik in de eendensector. Er geldt voor de eendensector nog geen wettelijke verplichting om het antibioticumgebruik te registreren. Voorschrijfregels werden door dierenartsen op vrijwillige basis geregistreerd in de periode 2021-2025 en door de sector aan de SDa geleverd. De diercategorieën vleeseenden, opfok vermeerdering en vermeerdering worden onderscheiden. Er zijn in totaal 37 bedrijven.
Het gebruik bij eenden is zeer laag. Er wordt slechts incidenteel antibiotica ingezet. In 2025 is bij vleeseenden op 79% van de 28 bedrijven geen antibiotica gebruikt (tabel B57 in de bijlage). Het gemiddelde gebruik is 0,9 $DDDA_F$. Bij de overige diercategorieën (opfok vermeerdering en vermeerdering) zijn geen antibiotica gebruikt.

Voorschrijfpatronen van dierenartsen

De SDa hanteert voor zowel de benchmarking van dierenartsen als de monitoring van trends in voorschrijfpatronen de $DDDA_{VET}$. De interpretatie van de $DDDA_{VET}$ is het aantal dagen per jaar dat een gemiddeld dier, in de dierpopulatie waarvoor de dierenarts verantwoordelijk is, wordt behandeld met antibiotica. In tegenstelling tot de eerder gehanteerde VBI (zie ook begrippenlijst en definities) worden bij de $DDDA_{VET}$ alle bedrijven meegenomen in de berekening, ook structureel hooggebruikers.

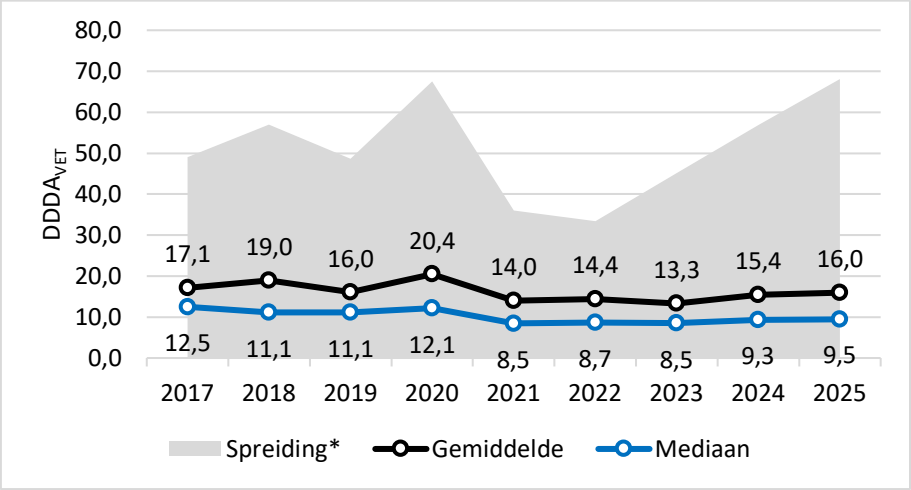
Trends in voorschrijfpatronen

Dierenartsen werkzaam in de diercategorieën **melkvee, overig rundvee en trager groeiende vleeskuikenrassen** vertonen een voorschrijfpatroon dat vergelijkbaar is met vorig jaar: het voorschrijfniveau is laag en de verschillen tussen dierenartsen zijn gering (figuren B55, B56 en B57 in de bijlage).

Het voorschrijfniveau bij **zeugen/zuigende biggen en vleesvarkens** is gedaald en eveneens laag, ook hier zijn de verschillen tussen dierenartsen relatief gering (figuren B59 en B60).

Bij **speenbiggen** is het gemiddelde voorschrijfniveau vergelijkbaar met vorig jaar, maar zijn de verschillen tussen dierenartsen toegenomen (figuur 15). Gezien deze variatie lijkt verdere reductie in voorschrijfpatronen mogelijk.

Figuur 15. Lange termijn trend van de $DDDA_{VET}$ bij dierenartsen van speenbiggen. Weergegeven zijn de gemiddelde en mediane $DDDA_{VET}$ en de spreiding.

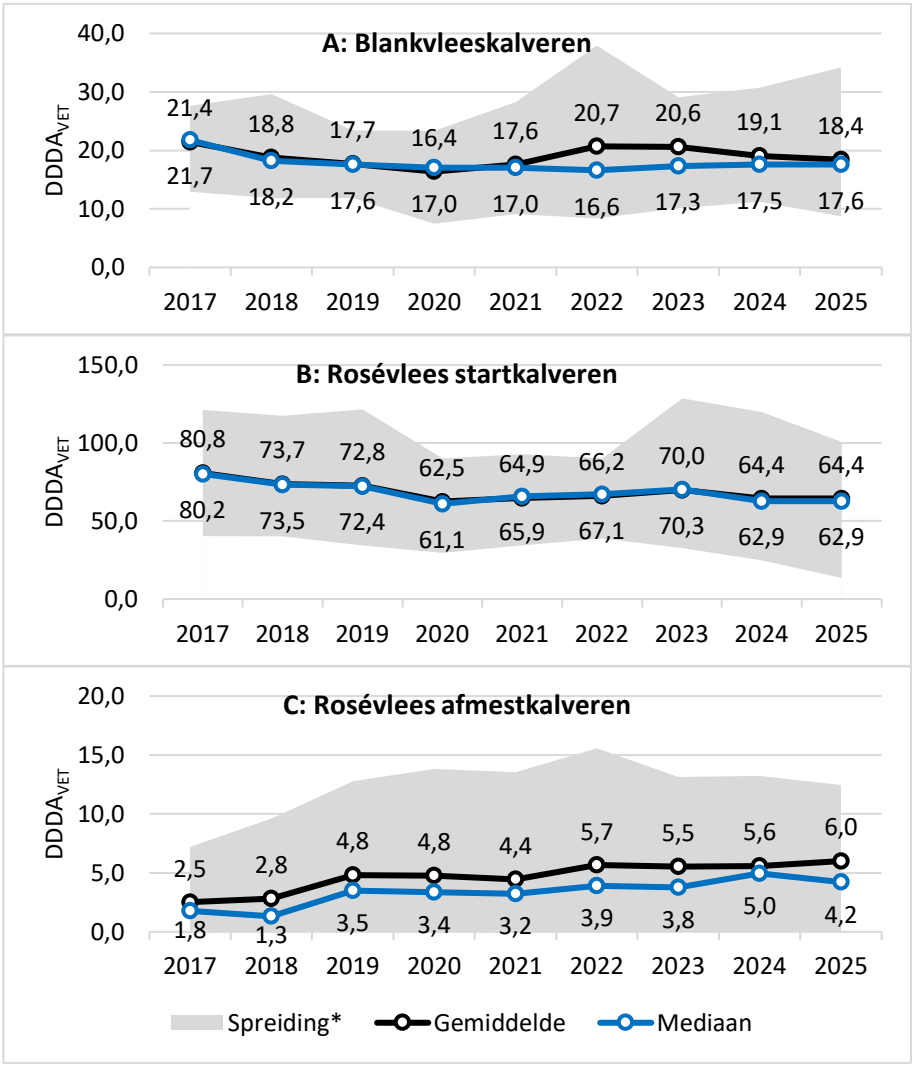

* Het gearceerde gebied omvat 90% van de dierenartsen, de ondergrens is het 5e percentiel, de bovengrens het 95e percentiel.

Binnen de kalversector zijn de voorschrijfpatronen vergelijkbaar met voorgaande jaren (figuren 17a t/m 17c). In geen van de diercategorieën is een dalende trend over langere termijn zichtbaar.

Bij **blankvlees** bedrijven is het voorschrijfniveau relatief hoog en zijn de verschillen tussen dierenartsen groot (figuur 16a). Ook bij **rosévlees start** is sprake van een hoog voorschrijfniveau met aanzienlijke variatie tussen dierenartsen (figuur 16b). Bij **rosévlees afmest** was tussen 2017 en 2022 een opwaartse trend in de hoeveelheid door dierenartsen voorgeschreven antibiotica zichtbaar. Sinds 2023 is het voorschrijfniveau gestabiliseerd. Ook hier blijven de verschillen tussen dierenartsen groot (figuur 16c, tabel 8).

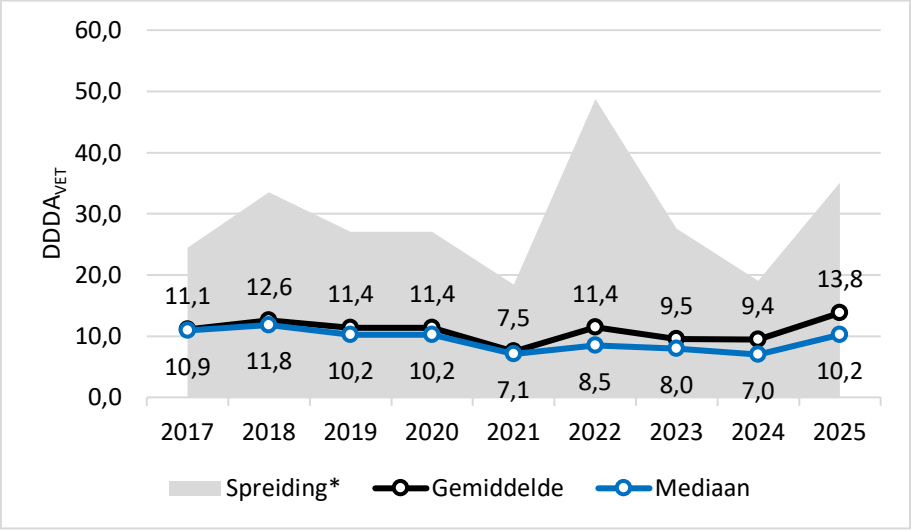
Figuren 16a t/m 16c. Lange termijn trend van de $DDDA_{VET}$ bij dierenartsen in de kalversector. Weergegeven zijn de gemiddelde en mediane $DDDA_{VET}$ en de spreiding.

* Het gearceerde gebied omvat 90% van de dierenartsen, de ondergrens is het 5e percentiel, de bovengrens het 95e percentiel.

Bij reguliere vleeskuikens is het voorschrijfniveau in het afgelopen jaar sterk gestegen: de mediane $DDDA_{VET}$ steeg met 45,7% tot het hoogste niveau sinds 2020. De gemiddelde $DDDA_{VET}$ is het hoogste sinds 2017, toen voor het eerste reguliere en trager groeiende vleeskuikens werden onderscheiden. De beperkte verbetering die op de langere termijn zichtbaar was, is hiermee grotendeels tenietgedaan (figuur 17).

Figuur 17. Lange termijn trend van de $DDDA_{VET}$ bij dierenartsen van reguliere vleeskuikens. Weergegeven zijn de gemiddelde en mediane $DDDA_{VET}$ en de spreiding.

* Het gearceerde gebied omvat 90% van de dierenartsen, de ondergrens is het 5e percentiel, de bovengrens het 95e percentiel.

Bij **kalkoenen** zijn slechts enkele dierenartsen werkzaam. Hier is de mediane $DDDA_{VET}$, na een stijging vorig jaar, gedaald tot 4,0 $DDDA_{VET}$. De verschillen tussen dierenartsen zijn hierbij wel toegenomen.

Tabel 8. Verdeling van de $DDDA_{VET}$ per diercategorie voor 2025. Weergegeven zijn het gemiddelde, de mediaan en het 75e en 90e percentiel.

Diersoort	Diercategorie	N	Gem.	Mediaan	P75	P90
Vleeskuikens	Regulier	62	13,8	10,2	15,4	21,2
	Trager groeiend	60	1,2	0,7	1,9	2,9
Kalkoenen		11	13,1	4,0	14,9	29,3
Varkens	Zeugen/zuigende biggen	140	2,9	2,3	3,6	5,2
	Speenbiggen	139	16,0	9,5	16,7	31,4
	Vleesvarkens	167	2,2	1,8	2,9	4,5
Vleeskalveren	Blankvlees	58	18,4	17,6	20,2	24,3
	Rosévlees start	54	64,4	62,9	77,9	95,5
	Rosévlees afmest	88	6,0	4,2	8,3	10,6
	Rosévlees combinatie	34	15,1	15,0	20,6	29,8
Rundvee	Melkvee	652	2,3	2,3	2,7	3,0
	Opfok	194	0,5	0,0	0,4	1,3
	Zoogkoeien	643	0,6	0,4	0,8	1,4
	Vleesstieren	326	0,7	0,3	0,8	1,6
	Overig rundvee totaal	650	0,6	0,4	0,8	1,4

Benchmarking dierenartsen

De SDa is per 2025 overgestapt op de $DDDA_{VET}$ als benchmarkindicator. Voorheen werd de VBI gehanteerd, hierbij werden, in tegenstelling tot de $DDDA_{VET}$, structureel hooggebruikers uitgesloten van de berekening.

In tabel 9 staan de benchmarkresultaten op basis van de $DDDA_{VET}$ weergegeven. De verdeling van dierenartsen over het streefgebied en actiegebied laat duidelijke verschillen zien tussen diercategorieën. De benchmarkwaarden die aanvaardbaar gebruik reflecteren zijn dikgedrukt.

Binnen de vleeskuikensector is het aandeel dierenartsen in het actiegebied bij reguliere vleeskuikens sterk toegenomen van 38% in 2024 naar 56% in 2025. Op basis van de overgangswaarden die de sector overeen is gekomen met het ministerie van LVVN ligt het aandeel dierenartsen in het actiegebied lager; op 6% (tabel 10). Er blijft echter een substantieel aantal dierenartsen over met een te hoog voorschrijfniveau. Bij trager groeiende vleeskuikens hebben vrijwel alle dierenartsen een voorschrijfniveau in het streefgebied (98%).

In de kalkoensector zijn slechts elf dierenartsen werkzaam. Hiervan bevindt 64% zich in het streefgebied en 36% in het actiegebied. Ook op basis van de overgangsbenchmarkwaarden van de sector hebben vier dierenartsen een voorschrijfniveau boven de streefwaarde (tabel 10).

Binnen de varkenssector bevindt het merendeel van de dierenartsen zich in het streefgebied: 89% bij zeugen/zuigende biggen, 81% bij speenbiggen en 92% bij vleesvarkens. Het aandeel dierenartsen in het actiegebied blijft hiermee relatief beperkt (8–19%), waarbij speenbiggen het hoogste aandeel laten zien. Voor speenbiggen wordt bovendien per 2026 de actiewaarde verlaagd naar 15, hier is een verdere reductie van de hoeveelheid antibiotica nodig om te voorkomen dat meer dierenartsen in het actiegebied vallen.

Binnen de vleeskalversector is de spreiding groter. Bij blankvlees bevindt 90% van de dierenartsen zich in het streefgebied en 10% in het actiegebied. Bij rosévlees start is dit respectievelijk 57% en 43%. Voor rosévlees afmest en rosévlees combinatie ligt het aandeel dierenartsen in het actiegebied hoger dan in het streefgebied (52% en 59%), wat wijst op een relatief grote groep dierenartsen met een verhoogd voorschrijfniveau binnen deze categorieën. In de kalversector zijn aanvullende inspanningen nodig van dierenartsen en dierhouders om het voorschrijfniveau van antibiotica te verlagen.

Binnen de rundveesector bevindt het overgrote deel van de dierenartsen zich in het streefgebied. Bij melkvee is dit 99% en bij overig rundvee 95%.

Tabel 9. Resultaten benchmarking dierenartsen voor 2025 op basis van de $DDDA_{VET}$-systematiek. Benchmarkwaarden voor aanvaardbaar gebruik staan dikgedrukt.

Diersoort	Diercategorie	Benchmark-waarde	N	Streefgebied		Actiegebied	
				N	%	N	%
Vleeskuikens	Regulier	**8**	62	27	44%	35	56%
	Trager groeiend	**8**	60	59	98%	1	2%
Kalkoen		10	11	7	64%	4	36%
Varkens	Zeugen/zuigende biggen	**5**	140	124	89%	16	11%
	Speenbiggen	20	139	113	81%	26	19%
	Vleesvarkens	**5**	167	154	92%	13	8%
Vleeskalveren	Blankvlees	23	58	52	90%	6	10%
	Rosévlees start	67	54	31	57%	23	43%
	Rosévlees afmest	**4**	88	42	48%	46	52%
	Rosévlees combinatie	12	34	14	41%	20	59%
Rundvee	Melkvee	**5**	652	648	99%	4	1%
	Overig rundvee totaal	**2**	650	620	95%	30	5%

Tabel 10. Resultaten benchmarking dierenartsen voor sectoren met overgangsbenchmarkwaarden, op basis van de $DDDA_{VET}$-systematiek die het SDa-expertpanel per 2025 hanteert.

Diersoort	Diergroep	Benchmark-waarde*	Streefgebied		Signalerings-gebied		Actiegebied	
			N	%	N	%	N	%
Vleeskuikens	Regulier	10 en 20	38	61%	20	32%	4	6%
	Trager groeiend	8 en 12	59	98%	1	2%	0	0%
Kalkoen		12 en 16	7	64%	2	18%	2	18%

Ontwikkelingen in de monitoring van het antibioticumgebruik

Implicaties Europese verordening voor monitoring antibioticumgebruik

Met ingang van 28 januari 2022 is de Europese verordening EU 2019/6 betreffende diergeneesmiddelen van kracht geworden en is de Richtlijn 2001/82/EG ingetrokken (EUR-Lex, 2019). In deze verordening is beschreven dat alle Europese lidstaten het gebruik en de verkoop van antibacteriële middelen voor dieren moeten gaan monitoren en rapporteren aan de European Medicines Agency (EMA).

Uitbreiding monitoring gebruik

Er is voorzien in een gefaseerde implementatie van de monitoring van het gebruik per diersoort. De diersectoren die vanaf **2024** moeten worden gerapporteerd, op basis van deze Europese wetgeving, worden in Nederland al geruime tijd gemonitord.

Vanaf **2027** moet ook gerapporteerd worden (over het gebruik in 2026) over geiten, schapen, eenden, ganzen, leghennen, kweekvis en paarden (alle paarden, inclusief de paarden die niet bestemd zijn voor menselijke consumptie). Geiten, eenden en leghennen zijn al opgenomen in de huidige antibioticummonitoring. De SDa werkt op dit moment samen met ministerie van LVVN aan de implementatie van antibioticummonitoring voor schapen en paarden. In eerste instantie zal hier een survey worden uitgevoerd, welke de basis dient te leggen voor een volledig dekkende monitoring. De SDa adviseert over de invulling van de volledig dekkende antibioticummonitoring bij de toe te voegen diersoorten.

Vanaf **2030** moet ook over gezelschapsdieren (hond en kat) en pelsdieren gerapporteerd worden (over het gebruik in 2029).

Uitbreiding monitoring verkoop

Om de administratieve lasten op alle niveaus tot een minimum te beperken is hiervoor door de EMA binnen de Union Product Database (UPD) een verkoopmonitoringsdatabase ingericht. In deze database zullen alle registratiehouders van diergeneesmiddelen hun verkoopcijfers rapporteren ten behoeve van farmacovigilantie. De EMA extraheert deze cijfers voor antimicrobiële diergeneesmiddelen uit de UPD in de ASU database en de lidstaten moeten deze gegevens valideren. Het ministerie van LVVN is de formele rapporteur voor Nederland, waarbij de SDa van LVVN de opdracht krijgt om de gegevens te valideren en waar nodig aan te passen in samenwerking met brancheorganisatie FIDIN.

Europese rapportage antibioticum gebruiks- en verkoopcijfers

Het tweede ESUAvet-rapport (European Sales and Use of Antimicrobials for Veterinary Medicine) van de EMA, met gegevens over 2024, is eind 2025 gepubliceerd (EMA, 2025). Dit rapport bouwt voort op de eerste rapportage en bevat opnieuw zowel verkoop- als gebruiksgegevens van antimicrobiële middelen in de veehouderij binnen de EU, IJsland en Noorwegen.

Voor de standaardisatie van de antibioticumverkoop wordt gebruik gemaakt van de indicator mg/kg biomassa. Deze noemer is vergelijkbaar met de eerder gebruikte PCU, maar omvat meer diersoorten en aangepaste standaardgewichten (geen gemiddeld gewicht maar slachtgewicht voor de dieren met een korte levenscyclus). Hierdoor is de indicator mg/kg biomassa niet direct vergelijkbaar met mg/PCU, die nog steeds wordt gebruikt voor het volgen van langetermijntrends en de Europese reductiedoelstellingen.

De gegevensverzameling van gebruiksgegevens per diersector is nog in ontwikkeling. Hoewel lidstaten verplicht zijn om gebruiksgegevens te rapporteren voor runderen, varkens, kippen en kalkoenen, verschillen de dekking en gegevenskwaliteit nog tussen landen. Hierdoor dienen de gepresenteerde gebruiksgegevens met voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd.

Belangrijkste bevindingen uit het ESUAvet-rapport (2024):

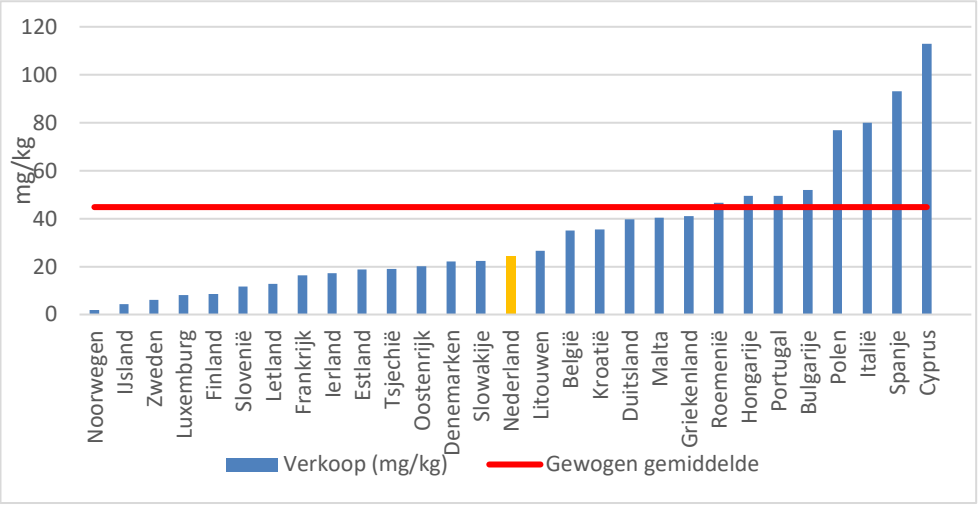
- De totale verkoop van antimicrobiële middelen voor voedselproducerende dieren is in 2024 met 5,1% gestegen ten opzichte van 2023. In 2023 was het gebruik ook al gestegen.
- Deze stijging suggereert dat de dalende trend tussen 2010 en 2022 in antibioticaverkoop, in Europa, mogelijk al afvlakt.
- De reductie ten opzichte van 2018, het door EMA gebruikte referentiejaar, is nu 24,3%. Het doel voor 2030 is 50% daling ten opzichte van 2018.
- Het aandeel antibiotica van AMEG B-categorie (3^{e} en 4^{e} generatie cefalosporines, fluorochinolonen, overige chinolonen en polymyxines) in de totale verkoop is gestegen van 5,4% tot 6,0%.
- Voor Nederland bedroeg de verkoop van antimicrobiële middelen voor voedselproducerende dieren in 2024 24,5 mg/kg biomassa. Daarmee ligt Nederland onder het gewogen gemiddelde van de deelnemende landen (44,8 mg/kg biomassa) (figuur 18).

- De verkoop van AMEG B-middelen bleef in Nederland laag. In 2024 bedroeg de verkoop van 3e- en 4e-generatie cefalosporinen minder dan 0,001 mg/kg biomassa, van chinolonen 0,39 mg/kg biomassa en van polymyxines 0,14 mg/kg biomassa. Ten opzichte van 2023 daalde de verkoop van chinolonen en polymyxine licht. De verkoop van chinolonen blijft relatief hoog (figuur 19).
- De beschikbaarheid van gebruiksgegevens per diersector neemt toe, maar de representativiteit is nog beperkt door verschillen in nationale registratiesystemen en dekkingsgraad.
- Verdere verbetering van gegevenskwaliteit en -dekking is noodzakelijk om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over trends in het daadwerkelijke gebruik per diercategorie.

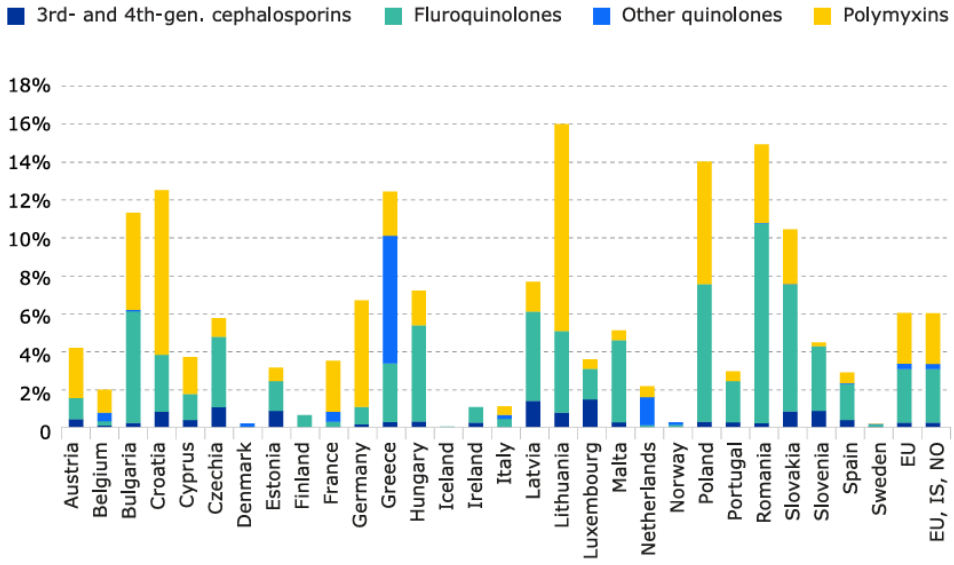
Nederland beschikt, mede door de bestaande sectorale databanken en de monitoring door de SDa, over relatief gedetailleerde gebruiksgegevens op bedrijfs- en dierenartsniveau. Tegelijkertijd benadrukken de Europese bevindingen dat verschillen in definities, noemers en dekkingsgraad de internationale vergelijkbaarheid van gebruiksgegevens nog beperken.

Dit betekent dat Europese cijfers vooral geschikt zijn voor het volgen van algemene trends, terwijl voor gedetailleerde analyses en sturing op gebruiksniveau nationale monitoringssystemen, zoals die in Nederland worden toegepast, essentieel blijven.

Figuur 18. De antibioticumverkoop per land in mg/kg, zoals gerapporteerd in het ESUAvet-rapport over 2024. Nederland is weergegeven in oranje.

Figuur 19. Proportie van verkoop van 3e/4e generatie cefalosporines, fluorochinolonen, overige chinolonen en polymyxines in de totale verkoop over 2024, in mg/PCU, van antibiotica voor voedselproducerende dieren in 29 Europese landen.

Noot. Overgenomen uit figuur 13 van 'European Sales and Use of Antimicrobials for veterinary medicine (ESUAvet). Annual surveillance report for 2024' (EMA/CVMP/ESUAVET/376993/2025)

Nieuwe classificatie van antibiotica: NWVAB-classificatie

De NWVAB-classificatie vervangt per 2026 de WVAB-richtlijn uit 2010 voor de classificatie van het gebruik van antibiotica in de diergeneeskunde. Aanleiding voor deze herziening is de inwerkingtreding van de Europese diergeneesmiddelenverordening (EU 2019/6) en de introductie van de AMEG-classificatie door de EMA. Deze indeling weegt het belang van antimicrobiële middelen voor de diergeneeskunde en de humane geneeskunde tegen elkaar af en zet dit af tegen de op dit moment bekende resistentieproblemen in beide domeinen. Het antibioticumbeleid met antimicrobiële NWVAB-standaarden (voorheen: formularium) voor de verschillende diersectoren is gebaseerd op de NWVAB-classificatie en specifiek bedoeld voor Nederland, zoals ook in de AMEG-richtlijn wordt aanbevolen (EMA, 2020). De NWVAB-classificatie volgt de AMEG-richtlijn, behoudens enkele uitzonderingen. De NWVAB-classificatie deelt de antimicrobiële middelen, vergelijkbaar met de AMEG-richtlijn, in als categorie A (“afzien”), B (“beperken”), C (“conditioneel”) en D (“doelmatig”). Dit vervangt de indeling op basis van ‘eerste keuze, tweede keuze en derde keuze middelen’ (NWVAB, 2025).

De NWVAB-classificatie wijkt op twee belangrijke punten af van de AMEG-richtlijn. Ten eerste blijven amfenicolen in Nederland beschikbaar voor empirische behandeling en zijn daarom ingedeeld in categorie D. Daarnaast blijft amoxicilline (zonder clavulaanzuur) in Nederland ingedeeld als twee keuze middel (categorie C). Dit hangt samen met het Nederlandse beleid om het ontstaan en de verspreiding van ESBL-producerende resistente bacteriën te voorkomen, waarvoor terughoudend gebruik van amoxicilline een belangrijk uitgangspunt is.

Belangrijke verandering ten opzichte van de nu nog vigerende WVAB-richtlijn is dat bepaalde antimicrobiële groepen hoger geclassificeerd worden; de voorwaarden voor gebruik zijn restrictiever (tabel 11). Bijvoorbeeld chinolonen en polymyxines (colistine) voor systemisch gebruik (oraal en per injectie) die nu zijn ingedeeld als tweede keuze middel verschuiven naar categorie B (“beperken”), omdat de selectie op resistente bacteriën als verstrekkender wordt gezien dan 20 jaar geleden werd aangenomen. Ook kortwerkende macroliden en lincosamiden worden strenger geclassificeerd (van eerste keuze naar categorie C).

Deze herindeling zal gevolgen hebben voor het antibioticumgebruik in de praktijk. Chinolonen (enige beschikbare is flumequine) worden bij vleeskuikens nu regelmatig ingezet en in mindere mate bij vleeskalveren. Onder de huidige WVAB-classificatie valt dit onder tweede keuze gebruik. Met de inwerkingtreding van de NWAB-classificatie valt het

gebruik van chinolonen onder de strengere B classificatie. Colistine wordt door de SDa al enige tijd als derde keuze beschouwd, vergelijkbaar met de nieuwe B classificatie van de NWVAB. De niet langwerkende macroliden, die verschuiven van eerste keuze naar de strengere C classificatie, worden bij vleeskalveren en vleeskonijnen regelmatig ingezet.

De implementatie van deze nieuwe classificatie vindt gefaseerd plaats met de vaststelling van diersoortspecifieke NWVAB-standaarden, waarvan de eerste standaarden in de zomer van 2026 worden verwacht. De nieuwe classificatie zal worden geïntegreerd in de SDa-monitoring en rapportages en in de sectorspecifieke rapportages aan veehouders en dierenartsen. De SDa zal het gebruik in de rapportage over 2026 in beide indelingen presenteren.

Tabel 11. Antibioticumklassen waarvoor de classificatie verandert bij inwerkingtreding van NWVAB-richtlijn.

Antibioticum klasse	Categorie WVAB	Categorie NWVAB
Polymyxines	2e keuze	B
Chinolonen	2e keuze	B
Macroliden: kortwerkend (niet voor pluimvee)	1e keuze	C
Lincosamiden	1e keuze	C
Spectinomycine	2e keuze	D

Bijlage

De bijlage behorende bij dit rapport bevat detailinformatie over de verschillende diersectoren en dierenartsen en is online te vinden op de website van SDa, Autoriteit Diergeneesmiddelen.

Geraadpleegde literatuur

EMA. 2020. Categorisation of antibiotics in the European Union. EMA/CVMP/CHMP/682198/2017. https://www.ema.europa.eu/en/documents/report/categorisation-antibiotics-european-union-answer-request-european-commission-updating-scientific-advice-impact-public-health-animal-health-use-antibiotics-animals_en.pdf

European Medicines Agency. (2025). *European sales and use of antimicrobials for veterinary medicine: Annual surveillance report for 2024* (ESUAvet annual surveillance report). European Medicines Agency. https://www.ema.europa.eu/en/documents/report/european-sales-use-antimicrobials-veterinary-medicine-annual-surveillance-report-2024_en.pdf

Nederlandse Werkgroep Veterinair Antibiotica Beleid. (2025). *NWVAB-classificatie: Classificatie van antibiotica voor veterinaire toepassing* (Versie 6). https://www.knmvd.nl/app/uploads/2025/12/NWVAB-classificatie_V6.pdf

Version 28/01/2022. (EU) 2019/6 VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van 11 december 2018 betreffende diergeneesmiddelen en tot intrekking van Richtlijn 2001/82/EG. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R0006&from=NL

Stichting Brancheorganisatie Kalversector (SBK). (2024). Toelichting traject (externe) begeleiding voor rode bedrijven. In *www.kalversector.nl*. Geraadpleegd op 29 april 2024, van https://www.kalversector.nl/resources/uploads/2024/04/240401-Toelichting-traject-externe-begeleiding-voor-rode-bedrijven-versie-3.pdf

Swinkels, A. F., Fischer, E. A., Korving, L., Christodoulou, R., Wagenaar, J. A., & Zomer, A. L. (2024). Flumequine, a fluoroquinolone in disguise. *npj Antimicrobials and Resistance*, *2*(1), 28. https://doi-org.utrechtuniversity.idm.oclc.org/10.1038/s44259-024-00044-5

Vereniging van Kalverhouders (VVK). (2025, 29 december). *Veel variatie in Hb-gehalte bij pasgeboren kalveren*. *Ons Kalf*. https://www.dekalverhouder.nl/nieuws/2025/12/29/veel-variatie-in-hb-gehalte-bij-pasgeboren-kalveren

SDa, Autoriteit Diergeneesmiddelen
Yalelaan 114
3584 CM Utrecht
Nederland

Telefoon: 088 – 0307 222
E-mail: info@autoriteitdiergeneesmiddelen.nl
www.autoriteitdiergeneesmiddelen.nl

Het gebruik van antibiotica bij landbouwhuisdieren in 2025
Trends, benchmarken bedrijven en dierenartsen
SDa/1166/2026
Autoriteit Diergeneesmiddelen, 2026
Vermenigvuldiging is toegestaan onder voorwaarde van bronvermelding